

Audun Vestre

"Fremtiden" i 1848

Hvordan Kong Oscar I reagerte på revolusjonene i 1848

Masteroppgave i Historie

Veileder: Espen Storli

Mai 2023

Audun Vestre

"Fremtiden" i 1848

Hvordan Kong Oscar I reagerte på revolusjonene i
1848

Masteroppgave i Historie
Veileder: Espen Storli
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for moderne samfunnshistorie

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

Kapittel 1 - Introduksjon.....	4
Historiografi.....	5
Oscar I.....	5
Politisk overvåkning.....	8
Kildemateriale.....	10
Kort oversikt over oppgaven.....	13
Kapittel 2 - Bakgrunn.....	14
Oscar I.....	14
Tidligere opprør i Norge og hvordan de ble håndtert.....	15
Stattholderen sin rolle.....	18
Løvenskiold.....	19
Norges politiske system.....	20
1848-revolusjonene.....	22
Kapittel 3 - 1848-1849: Umiddelbar reaksjon og krig i Danmark.....	23
Den umiddelbare reaksjonen.....	24
Løvenskiolds handlemåte.....	30
Adressesaken.....	32
Den første Slesvigkrigen.....	35
Den stille perioden.....	39
Lommebokbrevet.....	40
Den demokratiske foreningen.....	41
Kapittel 4 - 1850/1851: Forfølgelsen av Haring og Thrane.....	41
Harro Haring.....	42
Kongen oppfordrer til etterfølgelse.....	43
Frykten fra utlandet.....	45
Testament fra Amerika og landsforvisning fra Norge.....	47
Marcus Thrane.....	49
Løvenskiold blir oppmerksom på Thrane.....	51
Løvenskiold trapper opp overvåkingen.....	52
Petisjonen.....	54
Rykter om Oscar og rykter om Thrane.....	56
Uroligheter på Hedmark.....	60
Stortinget i 1851.....	62
Etter arrestasjonen.....	65

Kap 5 - Konklusjon.....	67
Bibliografi	70

Sammendrag

Oscar I var konge over Norge og Sverige i midten av 1800-tallet. Av Bernadotte-kongene er han kanskje den som har blitt mest oversett i historiebøkene. Fortsatt regjerte han i en spennende tid med mye forandringer. Oscar I var nemlig kongen som regjerte i 1848, når revolusjon brøt ut i Europa, noe som er særlig spennende med tanke på mye hans familie sin vei til tronen er knyttet til den franske revolusjonen.

I denne oppgaven kommer jeg til å se på hvordan Oscar I håndterte revolusjonene i 1848, og særlig deres utfall i Norge. Dette kommer til å starte når revolusjonen bryter ut i 1848, og kommer til å se på hvordan handlemåten hans utvikler seg i løpet de neste åra gjennom 1851, hvor denne oppgaven stopper. Oppgaven vil da gå gjennom marsurolighetene i Kristiania i 1848, hvordan revolusjonene påvirket stortinget, et mystisk brev med attentatplaner, utvisningen av den yrkesrevolusjonære Harro Harring fra landet og til slutt gjennom Thranebevegelsens agitasjon og fall.

Abstract

Oscar I was king of Norway and Sweden in the middle of the 1800s. Of the house of Bernadotte, he may be the king who has been ignored the most in the history books. Still, he reigned in an exciting time, and experienced a lot of change during his reign. You see, Oscar I was king during the revolutions of 1848 erupted in Europe, which is particularly interesting given how his family's rise to the Swedish and Norwegian throne was tied to the French revolution.

In this thesis, I will look at how Oscar I handled the revolutions in 1848, and especially their impact in Norway. This will start at the outbreak of the revolution in 1848, and I will look at how his methods change in the following years, all the way through 1851. The thesis will go through the march-unrest in Kristiania in 1848, how the revolution effected the Storting, a mysterious letter with assassination-plans in it, how the career revolutionary Harro Harring was exiled from the country, and at the end through the Thrane movement's agitation and fall.

Kapittel 1- Introduksjon

«Gode Herrer og norske Mænd!

Siden Stortingets Aabning have vigtige politiske Begivenheder fundet Sted i Europa. Lykkelig ved vore Institutioners Fasthed have vi undgaaet de Rystelser, som andre Lande have været underkastede.

Derimod har Norge maattet føle den umiddelbare Indflydelse af disse Rystelser paa dets Handel, Søfart og finansielle Hjælpekilder. Det er med sand Tilfredsstillelse Jeg udtaler Min Anerkjendelse af den Beredvillighed, hvormed Storthinget har forenet sine Bestræbelser med Mine for, saavidt muligt, at formilde Følgerne for vore Næringsveie af Nutidens bevægede Tilstand.”¹

Dette er måten kong Oscar I åpner sin trontale på ved avslutningen av stortinget den 26. august 1848. De «viktige politiske Begivenheder» som har «fundet Sted i Europa» var 1848-revolusjonene, en rekke revolusjoner rundt om i Europa inspirert av at kongen i Frankrike i februar ble kastet av tronen. Oscar satt i en interessant posisjon i forhold til disse revolusjonene. Som kronprins ble han sett på som liberal, og fikk til og med kallenavnet «fremtiden» av de liberale i Sverige. Som det kommer frem i talen rådet han også over to land som unnslopp de verste konsekvensene. Fortsatt var han en konge, og om en revolusjonær bevegelse i Norge eller Sverige skulle ta inspirasjon fra den franske 1848-revolusjonen, så trenger man ikke å bruke så alt for mye fantasi for å tenke seg en verden hvor Oscar ikke lenger satt på tronen. Om man skal ta det et skritt lenger, og se for seg at de skulle ta inspirasjon fra den originale franske revolusjonen av 1789 kan man se for seg en verden hvor han ikke lenger var i live.

Oscar I regjerte også over to land som unnslopp de verste konsekvensene av 1848, men som begge fortsatt opplevde mindre konsekvenser. I Sverige utviklet en reformbankett i Stockholm seg til opprør i gatene. Oscar selv kom folkemassen i møte og talte direkte til dem. Dette virket som det hadde en lindrende effekt, men dagen etter fortsatte uroen og etter militæret rykket inn, endte det med 30 dødsfall. Fortsatt fikk ikke dette opprøret noen konkrete umiddelbare konsekvenser på politikken.² I Norge var de umiddelbare konsekvensene enda mindre. Etter at avisen Morgenbladet insinuerte at også Norge trengte en revolusjon, etter eksempel fra Paris, samlet en folkemasse seg og satt i gang pipekonsert utenfor avisens redaktør, Adolf Bredo Stabell, sitt hus utenfor hovedstaden, tre dager på rad. Dette førte til

¹ Regjeringen, 1848

² Stråth, Bo. (2012). *Sveriges historia: 1830-1920*. Stockholm: Norstedts. s.56

motdemonstrasjoner, og på den tredje dagen tok disse veien inn til hovedstaden og begynte å gjøre opprør. Dette roet seg etter at militæret ble sendt inn, og i motsetning til i Stockholm, døde ingen.³

Mens resten av Europas kongedømmer innførte grunnlover og avsatte konger, og måtte manøvrere en ny tilværelse, hvor revolusjon var et reelt politisk verktøy, var Norge og Sverige relativt uendret. Da er det interessant å se på hvordan Oscar I reagerte på revolusjonene, og hvilke tiltak han tok for å potensielt dempe dem. Det er det denne oppgaven skal prøve å svare på: Hvilke tiltak tok Oscar I som en følge av revolusjonene i Europa i 1848? Fokuset vil være på hvordan han gjorde dette i Norge, og vil se på dette spørsmålet gjennom linsen av de såkalte stattholderrapportene, rapporter sendt fra stattholderen i Norge til kongen i Stockholm. Jeg kommer til å se på dette spørsmålet fra 1848, altså utbruddet av revolusjon i Europa, til 1851, altså gjennom oppbyggingen og fallet av Thranebevegelsen, som kanskje kan sies å være den største konsekvensen av revolusjonene i Norge.

Historiografi

Når det gjelder historiografi er det særlig to tema det er viktig å se på. Det første er hva den tidligere litteraturen sier om hvordan Oscar reagerte på revolusjonene i 1848, og hvilke tiltak han tok for å motstå den, altså selve kjernen av oppgaven. Det andre temaet er hva tidligere litteratur sier om politisk overvåkning i denne perioden, siden dette var en sentral del av hvordan styresmaktene under Oscar prøvde å holde kontroll på mulige revolusjonære bevegelser.

Oscar I

Oscar I er ikke den historiske skikkelsen det har blitt skrevet mest om. På en side er han andremann i rekken etter Carl Johan, den som startet dynastiet, og fastslo Bernadottefamiliens kontroll over både Norge og Sverige. Han regjerte også i en rolig periode, som ikke så særlig store endringer, i hvert fall i forhold til sine etterkommere. På grunn av dette har han blitt lett å overse for historikere. Det er også et klart skille mellom den svenske og norske litteraturen.

³ Pryser, Tore. (1996). *Norsk Historie 1800-1870: Frå standssamfunn mot klassesamfunn* (4. utgave). Oslo: Det Norske Samlag. s.323

Selv om han ikke er den historiske karakteren som får mest oppmerksomhet i svensk litteratur heller, finnes det i hvert fall to biografier, og han har blitt diskutert en del. I norsk litteratur derimot dukker han stort sett bare opp som en bakgrunnskarakter i verk om andre tema, og ofte er det i sammenligning med Carl Johan.

Om vi begynner med det svenske perspektivet er den første biografien om Oscar skrevet i 1944 av den finlandssvenske historikeren Alma Söderhjelm og den svenske historikeren Carl-Fredrik Palmstjerne, og heter *Oscar I*. Her fremstilles Oscar som en liberal kronprins⁴, mens han som konge beskrives han som noen som var for liberal for de konservative og for konservativ for de liberale.⁵ Angående 1848-revolusjonene fokuserer dette verket selvsagt først og fremst på hendelsene i Sverige. Her fremstilles han som handlekraftig, både gjennom konsesjoner, og i form av overvåkning. Under hendelsene i Stockholm i mars 1848, når han møter folkemassene, skriver Söderhjelm og Palmstjerne at Oscar tok på seg den samme passive holdningen som han hadde hatt i tidligere kriser, og de skriver at Oscar fikk en positiv og nesten familiær respons fra folkemassen. Palmstjerne og Söderhjelm beskriver også hvordan Oscar dagen etter hadde skiftet mening, og mente at han hadde gått langt nok, fortsatt skriver de at når det var snakk om å gi ordre til å skyte på folkemassene, var ikke dette noe han gjorde med begeistring. Palmstjerne og Söderhjelm fortsetter å beskrive Oscar som en konge som plasserte seg mellom de liberale og konservative, og mener at han ønsket flere liberale statsråder, men at dette burde skje sakte og forsiktig. De skriver at han var en beundrer av den russiske tsaren Nicolai, siden han ble sett på som prakteksempelet for monarker når det gjaldt forsvar av kongen sin personlige makt, men skriver at denne typen mening ikke var særlig fast.⁶ De skriver også at Oscar gikk i en mer konservativ retning senere, men at dette ikke var før slutten av 1851.⁷

Fremstillingen av Oscar som den liberale motparten til Carl Johan er en ide som går igjen gjennom svensk historiografi. Sten Carlsson stiller seg bak denne ideen i *Den svenska historien Karl Johanstiden och den borgerliga liberalismen 1809-1865*, et oversiktsverk over svensk historie. Her beskriver han 1848 som et vendepunkt for Oscar, og ser på dette som

⁴ Söderhjelm, Alma & Palmstjerne, Carl-Fredrik. (1944). *Oscar I*. Stockholm: Albert Bonniers Forlag. s.289

⁵ Ibid: s.323-225

⁶ Ibid: s.329-332

⁷ Ibid: s.333-334

øyeblikket hvor han tok en konservativ vending, i motsetning til Söderhjelm og Palmstjerne som mener dette først skjedde i 1851.⁸ Når dette vendepunktet er, er det en del uenighet om. Torbjörn Nilsson hevder i sitt bidrag til *Signums svenska kulturhistoria* at Oscar I ble mer konservativ allerede da han ble konge, men at denne vendingen særlig ble klar etter 1848.⁹ Et annet perspektiv, fremmet av Bo Stråth, er at 1848 gjorde at han skiftet fokuset sitt fra å fokusere mer på utenrikspolitikk fremfor innenrikspolitikk. Han knytter også den utenrikspolitiske vendingen fra å fokusere på allianse med Russland, til å være mer vennlig med Frankrike og Storbritannia, til hans liberale holdninger. Han skiller heller ikke mellom Oscar som kronprins og som konge når han diskuterer hans liberale holdninger.¹⁰ Mesteparten av disse verkene er oversiktsverk som bare diskuterer Oscar forbigående, og den eneste som går i særlig detalj om ham er Bo Stråth. Biografiene går selvsagt mer i detalj om ham. Eva Helen Ulvors støtter i sin biografi om Oscar, at han fikk kritikk fra både de konservative og de liberale. Hun støtter også at 1848-revolusjonene gjorde ham mer konservativ, og fremhever hans frykt for revolusjon. Ulvors går også gjennom Oscar sitt forhold til Marcus Thrane og Harro Haring. Om Thrane sier hun at selv om han først så på misnøyen blant arbeiderene som noe som hadde blitt fyrt opp av middelklassen, så ble han mer sympatisk til saken deres etter en reise til Norge i 1851. Om Haring skriver hun at Oscar var redd for at han skulle påvirke de norske og svenske arbeiderforeningene i en mer revolusjonær retning.¹¹

I Norsk historiografi er det svært lite fokus på Oscar, særlig i forhold til 1848-revolusjonene. Ernst Sars skriver om forventningene i Sverige om at han skulle bli en liberal konge, og markere et klart skifte med Carl Johan. Sars påpeker også at selv om dette ikke var tilfellet, representerte han en kursendring i en liberal retning, både i Sverige og Norge, og peker blant annet på utnevnelser av statsråd som var populære blant de liberale som Henrich Herman Mejer Foss, som ble marineminister i 1845 og Fredrik Stang som ble indreminister i 1846.¹² Når det gjelder begivenhetene i 1848, er ikke dette noe Sars knytter Oscar til. Dette er en tendens man ser fra de fleste norske historikere. Oscar blir ofte nevnt i tilknytning til den første slesvigske krig, for eksempel skriver Wilhelm Keilhau ganske detaljert om Oscar sin

⁸ Grenholm, Gunvor (Red). (1968). *Den svenska historien 8: Karl Johanstiden och den borgerliga liberalismen 1809-1865*. Stockholm: Albert Bonniers Forlag. s.203, 239-241

⁹ Christensson, Jakob (Red.). (2008). *Signums Svenska kulturhistoria: Det moderna genombrottet*. Stockholm:

¹⁰ Stråth, 2012: s.56-57

¹¹ Ulvors, Eva Helen. (2007). *Oscar I en biografi*. Lund: Historiska Media s.195-196, 224-226

¹² Sars, Johan Ernst. (1904). *Norges politiske historie 1815-1885*. Kristiania: Oscar Andersens Bogtrykkeri. s.314-320

rolle som meglar under våpenhvileforhandlingene. Men her knytter han aldri denne involveringen direkte til noen revolusjonær eller anti-revolusjonær holdning hos Oscar, men knytter det heller til hans frykt for at konflikten truet Norden som en helhet.¹³ Keilhau skriver også om kommunikasjonen mellom Oscar og Stattholder Løvenskiold angående Marcus Thrane¹⁴, og om Oscar sin rolle i utsendingen av Harro Harring.¹⁵ Som vi vil se senere er Harring og Thrane nært knyttet til 1848-revolusjonene. Margit Løyland går mer i detalj om utsendelsen av Harring i *Utvisning og rykte som politisk verktøy*, og særlig hvor informert kongen var. Her er fokuset først og fremst på Løvenskiold sin aktivitet, og Oscar er mer en figur i bakgrunnen, men det kommer klart frem at Oscar er involvert, og oppgaven baserer seg i stor grad på rapportene fra stattholderen til kongen. Fortsatt sier den ikke særlig mye om Oscar direkte.¹⁶ Det samme kan bli sagt om Mona Ringvej i sin biografi om Marcus Thrane, bare at her handler det om Thrane og ikke Harring, og Ringvej påpeker også at Løvenskiold sin makt «ble utøvd i fortrolighet med Kong Oscar».¹⁷ Utenom dette nevnes Oscar først og fremst i sammenligning med Carl Johan, en sammenligning som stort sett går i Carl Johan sin favør, også nevnes det at han ble sett på som en liberal kronprins. Denne mangelen på interesse i Oscar I blant norske historikere er i seg selv interessant, og peker nok på hvordan norske historikere ofte ser på hendelsene i Norge fra norsk side.

Politisk overvåkning

Det andre viktige temaet å se på historiografien til er overvåkingen i denne perioden. Dette er et tema som kan være vanskelig å få et skikkelig overblikk over, siden en del av poenget med overvåkingen er at den ofte skal være diskre og vanskelig å få øye på. Fortsatt er det skrevet en del om det, men mye av litteraturen er fokusert på Carl Johan sin overvåkning. I *Norsk historie 1814-1860 Frå standsamfunn mot classesamfunn* går Tore Pryser gjennom noen av metodene Carl Johan brukte for å holde på makta. Blant annet skriver han at Carl Johan brukte embetsstillinger og pengegaver til å få seg allierte og gjøre fiendene sine stille. Han beskriver også hvordan Carl Johan hadde etablert et stort nettverk av agenter, som han

¹³ Keilhau, Wilhelm. (1931). *Det norske folks historie gjennom tidene: tidsrummet 1840 til omkring 1875*. Oslo: Forlaget av H. Aschehoug & Co. s.174-177

¹⁴ Ibid: s.183

¹⁵ Ibid: s.186-188

¹⁶ Dørum, Knut & Sandvik, Hilde (Red.). (2012). *Opptøyer i Norge 1750-1850* (2. utgave). Oslo: Scandinavian Academic Press/Spartacus Forlag. s.416-417, 421

¹⁷ Ringvej, Mona Renate. (2014). *Marcus Thrane forbrytelse og straff*. Falun: Scanbook AB s.161

brukte for å samle informasjon fra, og spionere på, nordmenn. Han skriver også om hvordan han sensurerte postverket og hvordan stattholderrapportene informerte om hendelsene i Norge. Han skriver også at Oscar I og Carl Johan var ledere av frimurerordenen og brukte denne stillingen som en del av spionnettverket sitt. Ifølge Pryser ble dette systemet svekket da Carl Johan døde, men det var fortsatt der. Han påpeker særlig at Løvenskiold spilte en stor rolle med å rapportere til kongen.¹⁸ Dette er stort sett samme linje som Jens Arup Seip tar i sitt oversiktsverk overperioden, og han går så langt som å si at Norge var en overvåkingsstat. Han påpeker også at dette var nødvendig av Carl Johan, siden han regjerte fra utenfor Norges grenser.¹⁹

Pryser går også forbigående gjennom denne overvåkningen i *Gesellar, rebellar og svermarar Om «farlege folk» kring 1850*. Her får vi også et innblikk i overvåkningen under Oscar I sin regjeringstid. Her påpeker han blant annet hvordan flere personer tilknyttet sosialistiske bevegelser klarte å komme seg inn i Norge uten at styresmaktene fikk vite om det. Han fokuserer også særlig på Løvenskiold sin stilling i overvåkningen. Det burde nevnes at dette verket ikke er ment som en gjennomgang av overvåkning, men heller en gjennomgang av de «farlege folkene» som ble overvåket, og overvåkningen blir bare tatt opp i forhold til de hendelsene artiklene i boka tar opp.²⁰ En mer fullstendig gjennomgang kommer i Margit Løyland sin artikkel *Utvisning og rykte som politisk verktøy*. Denne artikkelen fokuserer også på Løvenskiold som en sentral del av Oscar sin overvåkning i Norge, men knytter han også opp mot det breiere agentnettverket til kongen. Løyland har ingen tvil om at Løvenskiold hadde god kjennskap til dette nettverket, særlig siden han hadde hatt et nært forhold til Carl Johan før han døde.²¹ Dette fokuset på Løvenskiold ser man også i Mona Ringvej sin biografi om Marcus Thrane, hvor hun fokuserer, ikke bare på hans hyppige rapportering, men også hvordan han jobbet for å fjerne personer som han så på som en trussel for kongen, for eksempel hvordan han jobbet for å utvise Harro Harring, og hvordan han ønsket å få fjernet Morgenbladets redaktør Adolf Bredo Stabell. Boken går også gjennom hans sentrale rolle i arrestasjonen av Thrane.²²

¹⁸ Pryser, 1996: s. 266

¹⁹ Seip, Jens Arup. (1993). *Utsikt over Norges historie: Tidsrommet 1814 – ca. 1860* (2. utgave). Norge: Gyldendal Norsk Forlag AS. s.71-72

²⁰ Pryser, Tore. (1982). *Gesellar, rebellar og svermarar Om "farlege folk" kring 1850*. Norge: Det Norske Samlaget. s.60-62

²¹ Dørum, 2012: s.416-417

²² Ringvej, 2014: s.187

Kildemateriale

Det kildematerialet jeg kommer til å bruke er de såkalte stattholderrapportene. Dette er rapporter som var skrevet av stattholderen i Norge, altså kongens representant, til kongen for å holde han informert om hva som skjer i Norge, og råde han i valgene han tar. I denne perioden er denne rollen holdt av Severin Løvenskiold.

Rapportene har ikke noe klart mønster for hvor ofte de blir sendt, eller når. Standarden ser ut til å være cirka fem rapporter per måned, men dette varierer såpass mye at det er vanskelig å egentlig kalle det en standard. Denne variasjonen er basert på hvor mye Løvenskiold har å meddele, og disse ekstra rapportene kommer både i form av et økt antall rapporter, og tilleggs-rapporter (Rapporter som er tillagt den ordinære rapporten). Dette gjelder også lengden på rapportene, det er ingen standardlengde, de fortsetter stort sett til Løvenskiold har fått sagt det han vil, altså varierer dette også basert på hvor mye det er å melde om. Når det gjelder innholdet i rapportene så klart også det en del basert på hva som er relevant. På generell basis rapporterer Løvenskiold om hva som skjer i Norge, særlig med fokus på hva som skjer i Kristiania. Dette gjelder særlig hva som blir diskutert i statsråd, oppdateringer om stortinget når det er samlet, og hvordan diverse politiske spørsmål skal håndteres. Andre gjennomgående tema er interessante hendelser fra utlandet, oppdatering på spredningen av kolera, gratulasjoner og planlagte feiringer i anledning av bursdager i kongefamilien og øvrig informasjon Løvenskiold føler for å meddele. Mest relevant for oppgaven er informasjonen Løvenskiold gir om mulige revolusjonære trusler, som Harro Harring og Marcus Thrane, og oppdateringer om overvåkingen av dem. Også veldig relevant er diskusjonene om hva regjeringen, og særlig Oscar og Løvenskiold, skal gjøre i kjølvannet av februarrevolusjonen for å unngå opprør i Norge. Han vedlegger også ofte relevante tilleggspapirer. Dette er ofte politirapporter, eller andre rapporter, som Løvenskiold sender, eller sender kopier av, til kongen.

Det er også noen perioder hvor Løvenskiold ikke senderrapporter. Disse er fra 30. mai til 18. september i 1848, 28. juni til 28. september i 1849, 15. juli til 19. september i 1850, og 6. februar til 13. mars i 1851. I 1848 og 1849 er grunnen til dette at Oscar reiste til Kristiania i disse periodene, og at det dermed ikke var nødvendig å informere ham om hva som skjedde i

landet.²³ I 1848 var nok begge også i Malmø for deler av perioden²⁴, slik at Oscar kunne megle i forhandlingene for våpenhvile for den første slesvigske krigen, forhandlinger som varte til 26.august.²⁵ Hvorfor det ikke var noen andre som tok over rapportene er uklart. Det virker som at dette er tilfellet i 1850 også, siden rapporten fra 18. september begynner med: «Siden Deres Majestæts afreise herfra». Fortsatt er ikke dette særlig diskutert i rapporten før han i så fall reiser fra Stockholm.²⁶ I 1851 derimot er det veldig klart at han er i Kristiania for å være til stede under åpningen av Stortinget.²⁷ Dette gjør at vi har noen blindsoner i perioder hvor det hadde vært nyttig å ha rapporter, for eksempel er dette tilfellet under urolighetene i Trøndelag i 1851.

Kanskje det viktigste å diskutere er hvor gode disse kildene er for å svare på spørsmålet til denne oppgaven. Den største ulempen med disse rapportene er at de ikke gir særlig mye informasjon om Oscar I sitt eget perspektiv. Det er flere ganger at Løvenskiold takker kongen for et brev han nylig har mottatt, og noen ganger diskuterer de til og med brevet, og det kommer ganske klart frem hva Oscar mener. Fortsatt er det mer vanlig at det ikke diskuteres, eller at det i hvert fall ikke kommer klart frem hva Oscar skrev om. Så da er det et godt spørsmål å spørre, hvorfor jeg ikke bruker hans brev direkte. Dette er fordi jeg ikke fikk tak idem. I sin master om politisk overvåkning fra 2021 mener Mads Leo Sønsterud at disse brevene har gått tapt.²⁸ Fortsatt er det eksempler på at Oscar sine brev har blitt brukt av historikere. For eksempel i Ulvors sin biografi om Oscar I, siterer hun et brev fra Oscar til Løvenskiold sendt i etterkant av urolighetene i Stockholm mars 1848. Her refererer hun til «Oscars brevkopibok 1844-1848.²⁹ Altså finnes nok i hvert fall noen av dem, men siden det ikke er veldig klart hvor i Bernadotte familien sitt arkiv disse brevene er, jeg ikke vet hvor mange av de som eksisterer, og jeg kun kunne besøke arkivet på onsdager, bestemte jeg meg

²³ Stattholderrapportene: 30. mai 1848 og 28. juni 1849

²⁴ Gjørlow, Olaf. (1948). *Stattholder Severin Løvenskiold*. Oslo: Forlaget av H. Aschehoug & Co. s.196

²⁵ Keilhaug, 1931: s.178

²⁶ Stattholderrapportene: 15. juli og 19. september 1850

²⁷ Stattholderrapportene: 6. februar 1851

²⁸ Sønsterud, Mats Leo. (2021). *Politisk overvåkning i Norge under Stattholder Løvenskiold: Spionasje og Kontroll i Perioden 1844 – 1856* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Hentet fra:

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/87530/1/Mats-Leo-S-nsterud-HIS-4090-Masteroppgave-V-r-2021.pdf>. s.9

²⁹ Ulvors, 2007: s.223

for at jeg ville få mer ut av å først se gjennom stattholderrapportene. Som var alt jeg fikk tid til å se gjennom.

Da kan det være nyttig å se på stattholderrapportene i seg selv, og hvor gode de er som kilder. Selv om de ikke gir direkte informasjon om Oscar sine tanker, gir de oss veldig godt innblikk i hvem Løvenskiold er, mannen Oscar bevisst lar representere ham i Norge. Disse rapportene er tross alt ment for Oscar selv, så det er ingen tvil om at han vet hvem Løvenskiold er og hva han står for. Det er litt uklart hvem som har tilgang til rapportene utenom de to. På en side tar både statsråd Krog og statsråd Vogt over i kortere perioder når Løvenskiold er tilgjengelig, så de har selvsagt tilgang til de rapportene de selv skriver. Fortsatt er det flere ganger at Løvenskiold direkte nevner at han stoler på at det som er skrevet i rapportene kun holdes mellom kongen og Løvenskiold. For eksempel skriver han i en rapport om et brev politimesteren i Kristiania har funnet (lommebokbrevet, som jeg vil diskutere senere), og her påpeker Løvenskiold at kun han selv, politimesteren og hans assistent, og kongen selv vet om dette, og påpeker direkte at resten av statsrådene ikke engang har fått vite om det.³⁰ Altså virker det som at standarden er at disse rapportene kun er tilgjengelige for Løvenskiold og Oscar, og at de blir delt med andre etter nødvendighet.

Vi får også noen få innblikk i Oscar sine egne meninger. Selv om vi ikke får de fra Oscar selv, og det ikke skjer hver gang han sender et brev, er det flere eksempler på at Løvenskiold diskuterer Oscar sine brev i rapportene. Rapportene gir også et visst innblikk i hvor involvert Oscar var i valgene som blir tatt. For eksempel, kommer det klart frem under utsendelsen av Harro Harring, at det var Oscar som oppfordret regjeringen til å undersøke Harring. Rapportene gir også et veldig godt innblikk i hvilken informasjon Oscar har tilgang til, og hvor godt informert han egentlig er angående hva som skjer i Norge. Mest av alt gir de et veldig godt innblikk i hva Oscar faktisk gjør for å håndtere konsekvensene av februarrevolusjonen.

³⁰ Stattholderrapportene: 7. desember 1848

Kort oversikt over oppgaven

Det jeg prøver å oppnå i denne oppgaven, er å finne ut av hvordan Oscar I håndterte revolusjonene i 1848, hvilke konsekvenser de fikk, og hvordan han håndterte disse konsekvensene.

For å oppnå dette kommer jeg først til å gå gjennom bakgrunnen til Oscar selv, og hvem han var. Jeg kommer også til å gå gjennom hvordan opprør hadde blitt håndtert i Norge før 1848, hvordan Norges politiske system fungerer på denne tiden, særlig stattholderen sin rolle. Jeg kommer da også til å gå gjennom hvem Severin Løvenskiold var, siden han er en viktig figur i Oscar sin styring av Norge. Så kommer jeg til å avslutte kapittel 2 med en gjennomgang av 1848-revolusjonene.

I kapittel 3 og 4 kommer jeg til å gå gjennom stattholderrapportene, i stor grad kronologisk, men med fokus på noen spesifikke saker. I kapittel 3 kommer jeg til å se på hvordan Oscar håndterte det umiddelbare utfallet av revolusjonene i Europa, og urolighetene i Kristiania. Etter det kommer jeg til å se på hvordan 1848-revolusjonene påvirket den følgende perioden gjennom 1849. Kapittel 4 kommer til å gå gjennom 1850 og 1851. Her kommer jeg til å særlig fokusere på forfølgelsen og landsforvisningen av Harro Harring og forfølgelsen av Marcus Thrane, og hvordan Oscar håndterte veksten av Thranebevegelsen, og hvilken rolle han spilte i dens undergang.

Ut ifra dette vil det bli klart at måten Oscar håndterer revolusjonære, og potensielt revolusjonære trusler, endrer seg veldig i løpet av de fire årene. I 1848 reagerer han, og Løvenskiold, på hvordan situasjonen utvikler seg. Dette utvikler seg i løpet av 1849, og i 1850 og 1851, er de langt mer proaktive i handlemåten, å begynner å aktivt forfølge folk de ser på som trusler, særlig Marcus Thrane og Harro Harring.

Kapittel 2- Bakgrunn

Oscar I

Oscar I ble født i 1799 i Paris, altså ikke nødvendigvis midt i den franske revolusjonens hete, men definitivt før den hadde kjølt seg helt ned, og rett før Napoleon gjorde statskupp. Faren hans var Jean Baptiste Bernadotte, som hadde kommet fra å være sønnen til en lavt rangert jurist, til å bli krigsminister i Frankrike (stillingen han holdt i 1799), til senere å bli tronfølger i Sverige, og konge i Norge og Sverige. Dette betyr selvsagt at Oscar selv også ble tronfølger og konge i både Norge og Sverige, en stilling han ikke ville hatt uten den franske revolusjonen.³¹

Som kronprins ble Oscar sett på som den liberale motparten i forhold til faren sin. På grunn av dette var det store forhåpninger blant de liberale i Sverige om at han skulle representere en endring i politikken når han ble konge. Dette håpet var så sterkt at han blant noen av de liberale fikk kallenavnet «Fremtiden».³² En episode som særlig er relevant er i 1838 da uroligheter hadde brutt ut i Stockholm. Dette var etter at Magnus Jacob Crusenstolpe hadde blitt dømt til festningsarrest i tre år for å ha kritisert kongen. Under disse urolighetene, mens Carl Johan skal ha vært hysterisk og gitt ordre om å gjøre klart kavaleri, skal Oscar ha vært den eneste blant kongefamilien som var rolig. I etterkant skal han også ha sagt til kongen at han måtte være mer imøtekommende til folkets krav, for at tronen skulle beholde «glansen» sin.³³

Oscar hadde også som kronprins en rekke saker han brant for. Under koleraepidemien i Sverige i 1830-årene for eksempel kom han ofte på besøk til sykehusene, etter en følelse av medmenneskelig plikt. Dette selv om flere av hans rådgivere rådet ham til å holde seg unna de syke.³⁴ Han var også ivrig tilhenger av avholdsbevegelsen, og var æresmedlem av Svenska nykterhetsselskapet, som fungerte som en sentralorganisasjon for avholdsorganisasjonene i Sverige.³⁵ Den saken han er mest kjent for er nok fengselsreform. Oscar var misfornøyd med

³¹ Ulvors, 2007: s.11-12

³² Södehjelms, 1944: s.288

³³ Ibid: s.283

³⁴ Ulvors, 2007: s.130

³⁵ Ibid: s.133

de dårlige forholdene kriminelle opplevde i Sverige og Norge.³⁶ På grunn av dette ga han ut bok om temaet i 1840 som, inspirert av ideer fra rundt om i Europa, støttet det såkalte «Philadelphiasystemet». Dette systemet fokuserte på å reformere de kriminelle uten bruk av kroppsstraff og skam. I stedet fokuserte systemet på å isolere fangene, slik at de skulle kunne rehabiliteres, sammen med at de ofte ble opplært i et yrke, slik at de ikke var arbeidsløse når de kom ut. Det var også et klart religiøst aspekt ved systemet, og et fokus på at religion skulle være en del av rehabiliteringa, et aspekt av systemet Oscar var særlig tilhenger av. Dette var ideer som i samtiden ble sett på som svært liberale.³⁷

Disse liberale holdningene førte som sagt til at Oscar fikk kallenavnet «Fremtiden» av de liberale i Sverige, håpet om en fremtidig konge som skulle være på deres side.³⁸ Hvorvidt dette faktisk ble tilfellet, er et komplisert tema, som jeg allerede har diskutert i historiografien, men det kan nok sies at han var en skuffelse for de som var mest entusiastiske for hans liberale holdninger. Da han ble konge, sa han at hans mål som konge var å gjøre lovgivningen og forvaltningen bedre, å være forsiktig når de gjelder politiske spørsmål, og å beholde kongemakten sterk.³⁹ Disse to siste målene var særlig irriterende for de liberale. På en side var han ofte passiv, og uvillig til å gjøre det klart hva meningen hans var, dette for å, som konstitusjonell monark, ikke påvirke politikken for mye. Samtidig virker det som at Oscar sine liberale holdninger kun strakk seg til humanitære og økonomiske saker, og han var sterkt imot innskrenking av kongens makt.⁴⁰

Tidligere opprør i Norge og hvordan de ble håndtert

For å diskutere hvordan tidligere opprør ble håndtert i Norge, er det viktig å gå gjennom hvordan kongen, og særlig Carl Johan, fokuserte på å holde «opinionen» på sin side. Vi har allerede sett at han var glad i å bruke pengegaver og embetstitler for å få folk over på sin side. Dette gjaldt både den generelle folkemassen, og til viktige enkeltpersoner, særlig medlemmer av pressen, både for å øke positiv presse, og for å dempe negativ presse. Han hadde også et bredt nettverk av agenter, som han brukte for å spionere på de han følte han måtte spionere på.

³⁶ Ibid: s.138

³⁷ Ibid: s.140

³⁸ Söderhielm, 1944: s.288

³⁹ Ulvors, 2007: s.176

⁴⁰ Ibid: s.184-185

Dette var systemer som også fortsatte under Oscar sitt styre, men et kjennetegn som ikke overlevde troneskiftet, var Carl Johan sin villighet til å bruke militæret for å påvirke politikken.⁴¹

Når det gjelder faktiske opprør er det noen hendelser i løpet av første halvdel av 1800-tallet som burde nevnes. Siden fokuset til oppgaven er hvordan Oscar håndterte hendelsene i Norge, vil jeg her se på hendelser i Norge. Det første er et bondeopprør på øst-landet i 1818. Dette opprøret tok form av et tog av bønder som marsjerte mot Kristiania for å oppfordre kongen gjennom petisjon, til å lette skattepresset på dem.⁴² Før dette hadde bøndene også sendt en petisjon til stortinget, som hadde vært mislykket, og det er klart at petisjonen, og bøndene som underskrev den, var mer vennlige til kongen enn til stortinget, et symptom av en lang tradisjon av å se på kongen som «landets fader». Under disse hendelsene skal noen av bøndene også ha vært under overvåkning av politiet.⁴³ Etter rykter om at det skulle være et tog som skulle dra til Kristiania, sørget stattholder Mörner og sjef for politidepartementet Adolph Diriks for at disse ryktene ble undersøkt. Disse undersøkelsene skal også ha blitt gjort for at kong Carl Johan, som var på kroningsferd, skulle være beroliget.⁴⁴ Etter at bøndene hadde samlet seg og begynt toget mot Kristiania, sendte myndighetene inn 160 soldater og to kanoner for å arrestere dem. Dette gikk stort sett rolig for seg.⁴⁵

Det neste eksempelet er ikke et opprør, men viser heller hvordan Carl Johan så på uroligheter, og viser den villigheten til å bruke militæret som et politisk verktøy som jeg nevnte tidligere. Under stortinget i 1821 skulle det for tredje storting på rad bli vedtatt at adelen skulle avskaffes, sammen med alle deres titler og privilegier. Dette hadde ikke gått gjennom de to forrige stortingene siden Carl Johan hadde brukt sitt veto for å nekte det. Dette betydde at for første gang skulle kongen sitt utsettende veto testes (ifølge grunnloven hadde kongen muligheten til å legge ned veto tre ganger på en sak, men tredje gangen ville de gå gjennom uansett). Hvis forslaget gikk gjennom, ville det bli fastslått at kongens veto kun kunne utsette, og ikke stanse lovforslag fra å bli vedtatt. Først truet Carl Johan med hvordan resten av

⁴¹ Seip, 1993: s.70-73

⁴² Dørum, 2012: s.183

⁴³ Ibid: s.191, 195

⁴⁴ Ibid: s.198-199

⁴⁵ Ibid: s.226

Europa ville se på dette forslaget. Han truet med at «den hellige alliansen», det konservative og antirevolusjonære systemet som var på plass i Europa etter Napoleons krigene, for å passe på at den franske revolusjonen ikke skulle skje igjen. Altså argumenterer han for at avskaffelsen av adelen ville bli sett på som for revolusjonært for kongelige og adelige rundt om i Europa. Da dette ikke fungerte sendte kongen et hemmelig rundskriv til kongene i Europa for å undersøke hvordan stemningen var angående muligheten for at han skulle gjøre statskupp i Norge. Dette virket heller ikke, ettersom at det ikke fikk samme støtte som han hadde ønsket. Kongen plasserte da 6000 tropper og en flåte utenfor Kristiania, og det ble gjort klart for stortinget at grunnloven var i fare. Dette gjorde stortinget mer villig til å gi konsesjoner, men disse konsesjonene kom heller på andre områder enn lovforslaget om adelen.⁴⁶ Senere kom han til å bruke lignende taktikk under stortinget i 1836.⁴⁷ Som sagt er ikke dette et eksempel på opprør blant folket, men det viser fortsatt hvordan Carl Johan var villig til å bruke militær makt for å oppnå sine mål, og hvordan han brukte samtidas reaksjonære strømninger til å argumentere for sitt synspunkt. Altså viser det i mer generelle trekk Carl Johan sin handlemåte angående de han så på som en trussel for hans makt som konge.

Et mer direkte eksempel er det såkalte torgslaget. 17.mai 1829 hadde en folkemengde samlet seg rundt *Constitutionen*, et dampskip som det var vanlig for folk å komme å se på når det ankom bryggen på søndager. Det hadde også vært diskusjoner om å feire nasjonaldagen, noe som hadde lokket frem en enda større folkemengde enn vanlig. Dette utviklet seg til synging og hurrarop, og da skipet hadde lagt til flyttet folkemengden seg til torget. Etter at politiet ikke lyktes med å spre mengden, ble militære styrker kalt inn. Etter at klokka hadde passert ti (etter dette var det krav om nattestillhet) og opprørsparagrafen hadde blitt lest opp for folkemengden, ville de enda ikke spre seg. Da ble militæret sendt inn, og folkemengden ble spredt, uten bruk av dødelig makt.⁴⁸

⁴⁶ Jensen, Magnus. (1963). *Norges Historie: Unionstiden 1814-1905 (3. utgave)*. Oslo/Bergen: Universitetsforlaget. s.41-42

⁴⁷ Mykland, Knut (Red.). (1995). *Norges Historie: Den vanskelige Frihete: Bind 10 1814-185 (3. utgave)*. Drammen: J.W Capellens Forlag AS. s.85

⁴⁸ Ibid: 81-82

I 1830, også i kjølvannet av en fransk revolusjon, opplevde flere norske byer alvorlige opprør. Kristiansand opplevde opprør mot embetsmenn og mot kjøpmenn etter at urolighetene i Europa hadde ført til høye priser, og dårlig levekår for fattige.⁴⁹ Ifølge Jens Arup Seip⁵⁰ ble 12 menn dømt til festningsarrest etter urolighetene, mens Sverre Steen⁵¹ mener det var 22 menn som ble dømt.

Altså er det klart at Carl Johan, og styringen under ham, brukte både overvåkning, og bruk av politi og militære styrker både til å holde roen, og å dempe det han så på som trusler mot sin makt. Under Oscar sin korte regjeringstid før 1848 var det ikke noen særlig store uroligheter han måtte håndtere.

Stattholderen sin rolle

Stattholder var kongens representant i Norges regjering, og i Norge generelt. I regjeringen var han formann, og kunne dermed være med på saksbehandlinger i de departementene han ville. Som kongens representant i Norge var han også øverstkommanderende over Norges militære styrker, men var i denne rollen pliktig til å rapportere til kongen. Den første stattholderen i Norge var den svenske greven Hans Henrik von Essen.⁵² Fra første stund ble en del av stattholderen sin rolle å sende rapporter om hva som skjedde i Norge. Disse rapportene var private, og var ikke underlagt noen øvrig administrasjon verken på norsk eller svensk side, de var i effekt private brev mellom kongen og stattholderen. Stattholderen rapporterte om de politiske omstendighetene i Norge, særlig hva som foregikk i statsråd og på stortinget, og kom med sine egne meninger og råd.⁵³ Funksjonen av rapportene endret seg ikke noe særlig fra 1814 til 1848.

Stattholderembetet kom til å være holdt av svensker frem til 1829, og etter det kom embetet til å være ledig frem til 1836. Først da kom en nordmann til å få embetet, Grev Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg.⁵⁴ Det at stattholderen nå var norsk betydde derimot ikke at han i

⁴⁹ Steen, Sverre. (1962). *Det frie Norge: Konge og storting*. Oslo: J. W. Capellens Forlag. s.253

⁵⁰ Seip, 1993: s.153

⁵¹ Steen, 1962: s.253

⁵² Steen, Sverre. (1953). *Det frie Norge: På falittens rand*. Oslo: J. W. Capellens Forlag. s.13-14

⁵³ Ibid: s.19

⁵⁴ Steen, Sverre. (1972). *Det Frie Norge: Grev Wedels stattholdertid*. Oslo: J.W.. s.9

mindre grad var en representant av kongen, for eksempel når det gjelder utnevning av nye statsråd, var dette noe han gjorde uten å ta det opp i statsråd. Altså var dette noe som skjedde mellom Wedel og kongen. Fortsatt betyr ikke dette at Wedel sin inngang i embetet ikke førte med seg endringer. Wedel var for at kongemakten skulle være sterk, men han mente fortsatt at den skulle være sterk gjennom sine rådgivere, altså statsrådene, og særlig da gjennom Wedel selv, som lederen av statsrådene. Dette var vel å merke et ideal, og det var et ideal han måtte jobbe for å realisere. Altså ble det en balansegang mellom å oppnå dette idealet, og å tilfredsstille kongen, som gjerne tok valg basert på egen mening.⁵⁵

Løvenskiold

Etter Wedel sin død i 1840, var det Severin Løvenskiold sin tur til å ta over stattholderembetet. Løvenskiold hadde allerede en lang historie i norsk politikk. Allerede før 1814 var han amtmann, godseier i Bratsberg og en av de få adelige i Norge. I 1814 var han en av representantene på Eidsvoll som sterkest støttet union med Sverige. Etter dette ble han utnevnt til statsråd, og han fikk ansvaret for å håndtere gjeldsoppgjøret med Danmark, og etter at han gikk av i denne stillingen i 1817, tok han pause fra politikk, frem til han kom han tilbake i statsråd i 1828 da Carl Johan utnevnte han til Statsminister. Endelig i 1841 ble han utnevnt til stattholder.⁵⁶ Løvenskiold hadde et nært forhold til Carl Johan, og var en av de få han stolte på, og dette kom i stor grad av at Løvenskiold beundret Carl Johan veldig.⁵⁷ Denne lojaliteten tok han også med seg når Oscar ble konge, og som nevnt tidligere var Løvenskiold et sentralt ledd i begge sitt overvåkningsnettverk.

Denne lojaliteten er nok sterkt påvirket av hans erkekonserverative politiske syn. Særlig var dette tilfellet når det gjaldt kongens makt. Denne holdningen vises frem under hans rolle i 1836, når Carl Johan oppløste stortinget, for å stoppe dem fra å få håndtert alle sakene de hadde foran seg. For dette ble Løvenskiold satt for riksrett, for å ha jobbet med kongen for å stoppe stortinget fra å oppfylle jobben deres.⁵⁸

⁵⁵ Ibid: s.41-43

⁵⁶ Gjerlow, 1948: s.5-6

⁵⁷ Ibid: s.114-115

⁵⁸ Mykland, 1995: s.86-89

Den andre arenaen hans konservative holdninger kommer klart frem er i hans mistillit til alt som lignet på revolusjonære bevegelser. Dette kommer klarest frem i Stattholderrapportene, hvor han flere ganger beskriver tankegodset fra februarrevolusjonen «moralsk kolera». Dette kommer kanskje klarest frem i den siste rapporten fra 1848: «Som dette Aar begyndte, saa slutter det, med Landeplager! I en stor Deel af Europa politisk, i en anden fysisk Cholera. Den sidste er ulykkelig, den første end ulykkeligere».⁵⁹ Altså mener Løvenskiold at den politiske uroligheten som Europa har opplevd som verre enn kolera, og dette er noe han gjentar flere ganger i løpet av de fire årene. Dette viser både hvor alvorlig han tar den politiske uroligheten, og hvordan han ser på det som en sykdom som sprer seg gjennom samfunnet.

Norges politiske system

Norges styreform på denne tiden kan deles inn i 3 makthavere: Kongen, regjeringen og stortinget. Siden to av disse i stor grad var dominert av embetsmenn er det viktig å først klargjøre et mye omdiskutert tema i norsk historieskriving nemlig embetsmannsstaten. 1848 til 1851 er midt i det Jens Arup Seip kaller embetsmannsstatens gullalder, som han mente varte fra 1840 til 1870.⁶⁰ Kort forklart refererer embetsmannsstaten til det at mesteparten av norsk politikk i etterkant av selvstendigheten fra Danmark i 1814, gikk gjennom embetsmennene. Dette var menn som hadde blitt utnevnt av kongen til særskilte stillinger, og som hadde vært sentrale i Norges statsstyring siden før selvstendigheten.⁶¹ De hadde ofte en dominant rolle på stortinget, og mellom 1814 til 1870 var 62 av de 70 utnevnte statsrådene embetsmenn.⁶²

I perioden denne oppgaven tar for seg er regjeringens rolle i en endringsperiode. Under Carl Johan (1818-1844) var de stort sett bare rådgivere, og de ble også stort sett oversett av ham. Slik historiker Tore Pryser forklarer det går Norge i perioden fra 1820-åra til 1860-åra fra å ha en kongedominert regjeringsform, til å være et statsråd styre. Altså er perioden vi ser på, midt i denne endringen, og Pryser påpeker at den største endringen i denne i denne prosessen er overgangen fra Carl Johann som konge til Oscar I som konge. Regjeringens rolle i 1848 til

⁵⁹ Stattholderrapportene: 28. desember 1848

⁶⁰ Seip, 1993: s.85

⁶¹ Pryser, 1996: s.255-260

⁶² Ibid: s. 264

1851 blir da å rådgi kongen og å håndtere styringen av landet i hans fravær, men i forhold til tiden under Carl Johan, har ordene deres mer innflytelse. Regjeringen bestod av statsrådene, altså sjefene for de forskjellige departementene, og stattholderen, som var der på veiene av kongen. Kongen var selv ansvarlig for å utnevne nye statsråd, og gjorde dette, i hvert fall under Oscar I, under råd fra regjeringen. Som nevnt tidligere i oppgaven var det særlig stattholder Løvenskiold som stod for mye av denne rådgivningen.⁶³

Mens regjeringen på mange måter, på denne tida, var en utvidelse av kongens interesser, var stortinget organet som representerte folket. Stortinget opplevde også stor endring i løpet av 1800-tallet. For eksempel var en mindre og mindre andel av stortingsmennene embetsmenn, selv om det fortsatt stort sett var de som dominerte lederrollene. Embetsmennene sin svekkede rolle kommer særlig godt frem i 1851, da kun 26 av de hundre stortingsmennene var embetsmenn.⁶⁴ Valg og samling av storting skjedde hvert tredje år, og på disse ble det fremmet forslag til lovendringer og håndtering av relevante spørsmål. Dette betyr at når urolighetene i Europa brøt ut i 1848, og i 1851, var stortinget samlet. Selv om det ikke fantes partier, fantes det klare allianser og grupperinger blant de som delte meninger. Disse gruppene brukte uformelle klubber til å mingle og å snakke om politikk.⁶⁵ Disse grupperingene kommer særlig frem i opposisjonen, og fra 1844 til 1851 var en spesielt uoversiktlig periode når det gjelder disse opposisjonsgrupperingene. Dette kommer av at det var lite kontakt mellom de forskjellige bevegelsene og at de i mindre grad fungerte som en samlet politisk kraft.⁶⁶ Den grupperingen som er særlig relevant under stortingene i 1848 og 1851, er gruppen ledet av Ludvig Kristensen Daa og Adolf Bredo Stabell. De sto i spissen for såkalt adressepolitikk, som gikk ut på at stortinget opprettet adresser til regjeringa, for å styre oppmerksomheten deres mot de temaene de mente var viktige.⁶⁷

⁶³ Ibid: s. 263-268

⁶⁴ Ibid: s.275-277

⁶⁵ Ibid: s.286-287

⁶⁶ Seip, 1993: s.158

⁶⁷ Ibid: s.165-166

1848-revolusjonene

Årene opp mot 1848 var preget av dårlige år økonomisk, i tillegg til dårlige avlinger i deler av Europa. Denne perioden var også preget av at opposisjonspartier og opposisjonsbevegelser rundt om i Europa opplevde sterk medvind. Selv om hendelsene i Frankrike ble innledet av opprør i Italia, vil jeg i denne oppgaven fokusere på hendelsene som fulgte revolusjonen i Paris, siden det var denne som kom til å spre revolusjonen rundt om i Europa.⁶⁸ I Frankrike kom denne politiske aktiviteten i formen av banketter, altså festmiddager, hvor politiske taler ofte ble holdt for å fremme en bredde av venstrevinkla synspunkt. Talerene på disse bankettene fokuserte stort sett på å utvide hvem som eide land, og det var sjeldent at noen gikk for sterkt imot kongen.⁶⁹ I 1848 gikk denne politiske konflikten over til fysisk konflikt, etter at demonstrasjoner startet i Paris den 22 februar, og vold brøt ut mellom demonstrantene og soldatene. Etter dette ble barrikader satt opp rundt om i byen, og etter noen dager med slåssing, og etter at kongen hadde abdisert og stukket av, ble Frankrike den 24 februar erklært som republikk.

I Løpet av mars inspirerte denne seieren av de revolusjonære til opprør rundt om i europeiske storbyer og etter korte gatekamper, ble troppene i disse byene stort sett trukket ut, etterfulgt av politiske konsesjoner. Disse kom stort sett i form av endringer blant ministere, dette skjedde for eksempel i Prøysen og Bayern. Opprørene i Wien hadde også den effekten at Metternich, erkesymbolet på konservatisme i Europa måtte gå av som minister, og ble sendt i eksil. Østerrike opplevde også at flere av de delene av riket som ikke var tysktalende proklamerte sin selvstendighet på nasjonalistisk grunnlag. Denne nasjonalistiske strømmingen fikk også konsekvenser i de tyske områdene nord for Østerrike, særlig i den første Slesvigske krigen, som jeg vil gå mer i detalj på senere. I store deler av Europa kom det konsesjoner uten særlig konflikt, slik som i Danmark, hvor kongen, etter en folkemasse marsjerte til slottet, godkjente kravet om grunnlov, og endring i liberal retning blant ministerne. Hendelsene i Norge og Sverige vil bli diskutert senere i oppgaven. Alt dette skjedde i perioden fra februar frem til slutten av april 1848. Historikeren Jonathan Sperber mener at 1848-revolusjonene kjennetegnes av tre faktorer. Den første av disse er at revolusjonene, mens de hadde en effekt, ikke hadde den store effekten man ofte knytter til ordet revolusjon. Stort sett var det kun

⁶⁸ Sperber Jonathan. (2005). *The European Revolutions, 1848-1851* (2. utgave). New York: Cambridge University Press. s.116

⁶⁹ Ibid: s109-112

snakk om ministerendringer, heller enn endring i styreform, uten om Frankrike var det ingen andre konger som ble avsatt som en følge av revolusjonene. Det andre poenget Sperber påpeker er hvor raskt disse endringene spredte seg, og hvordan dette er knyttet til styremaktene ofte nølte med å bruke militæret, og heller var villig til å gi konsesjoner til folkemengdene enn å skyte på dem. Sperber mener dette er på grunn av en manglende tillitt til militæret, og mener at styresmaktene rundt om i Europa lett kunne beseiret opprørene, om de hadde vært villige til å bruke militæret til deres fulle potensial. Det tredje poenget hans er at revolusjonene stort sett holdt seg utenfor Storbritannia og Russland.⁷⁰

Det er viktig å påpeke at de revolusjonære ikke var en monolittisk gruppe. Det var gjerne en allianse mellom flere grupper, og særlig var det ett skille som gjorde seg gjeldene, det mellom de som kun søkte ha politiske endringer, de liberale, og de som ville ha mer samfunnsendrende sosiale endringer, de radikale. Dette skillet, og splittelser i alliansen mellom gruppene, kan også være med på å forklare hvorfor så mye av fremgangen som ble gjort i løpet av revolusjonene ble slått såpass tilbake.⁷¹

Kapittel 3- 1848-1849: Umiddelbar reaksjon og krig i Danmark

Stattholder Løvenskiolds rapporter fra perioden 1848 til 1851 kan deles inn i to distinkte perioder. Forskjellen på disse periodene er hva de fokuserer på, og hvilket fokus styresmaktene har med tanke på demping av revolusjonære hendelser og bevegelser. Gjennom 1848 og 1849, er fokuset først å reagere på de umiddelbare konsekvensene av revolusjonene i Frankrike, og å dempe revolusjonslysten i Norge. I tillegg til dette kan denne perioden kjennetegnes med en gjennomgående paranoia fra Løvenskiold sin side. Denne paranoiaen, mens den klart styrer politikken og diskursen rundt forskjellige politiske valg, får den få, om noen, klare direkte utfall. Det største skillet mellom periodene 1848/1849 og 1850/1851 er at i perioden fra 1848 til 1849 er styresmaktene mye mer reaktiv, i at både kongen og regjeringen håndterer potensielle trusler etter hvert som de kommer. I perioden fra 1850 til 1851 handler

⁷⁰ Ibid: s. 112-122

⁷¹ Gildea, Robert. (2003). *Short Oxford history of the modern world: Barricades and borders Europe 1800-1914* (3. utgave). New York: Oxford University Press Inc. s.90

Løvenskiold og kongen langt mer proaktivt, særlig gjennom forfølgelse av personer de ser på som trusler. Det er vanskelig å si hvorvidt dette er en bevisst endring i handlemåte, eller hvorvidt det er fordi de faktisk har personer på radaren som de anser som trusler, og de ikke har dette i perioden fra 1848 til 1849. Altså er det vanskelig å si om denne endringen i seg selv er en reaksjon på at agitasjonen har blitt mer aktiv, eller om de oppdager det i større grad, siden de har skjerpet overvåkningssystemet litt. Jeg vil tro det er en blanding. Perioden fra 1850 til 1851 er selvsagt også gjennomsyret av paranoia, til tider enda mer enn i 1848 og 1849, og stort sett var de fortsatt reaksjonære, men den store endringen er etterfølgelsen av særlig Harro Harring og Marcus Thrane, som vi vil gå gjennom i neste kapittel. Dette er vel å merke bare hovedtendensene i de to periodene, og det er enkelte situasjoner som ikke passer inn i dette bilde av perioden. Som vi vil se er det også eksempler på at Løvenskiold etterforsker og informerer om situasjoner han er skeptisk til i 1849, og det er ikke slik at han begynner å etterforske Harring 1. januar 1850 rett over midnatt. Det er også eksempler på at han gjør mer proaktive tiltak også i denne første perioden, for eksempel kan man argumentere for at utbyggingen av statsråd, som han diskuterer som en nødvendighet for å ro ned massene, som proaktivt. Fortsatt vil jeg si at denne inndelingen klart viser skillet i hvordan styresmaktene håndterte potensielle revolusjonære, og hvordan Løvenskiold rapporterer om disse aktørene til Oscar I.

Fokuset til dette kapittelet kommer til å være å finne ut av hvor informert kongen var, hvilke valg og handlinger Løvenskiold og styresmaktene gjorde for å håndtere revolusjonære og liberale handlinger og hendelser på veiene av kongen, og prøve å identifisere når kongen var direkte involvert i disse valgene.

Den umiddelbare reaksjonen

Først og fremst er det viktig å se på hvilken informasjon kongen ble sendt angående urolighetene i Europa etter februarrevolusjonen, og hvordan denne informasjonen ble meddelt. I en rapport fra 2. mars 1848 skriver Løvenskiold at: «Under de i flere stater nu gjærende farlige elementer, er det maaskee det farligste, at Englands udenrigske anliggender bestyres af en minister, som er mere tilbøielig til at oprøre end til at berolige». Dette skriver han som en kommentar på hvordan den britiske utenrigsministeren, Lord Palmerston, har håndtert situasjonen i Sveits, som nettopp hadde vært gjennom en borgerkrig. Dette er ikke

direkte knyttet til 1848-revolusjonene, men det viser Løvenskiold sin misnøye med opprørske bevegelser, og hans holdning, som vil bli klarere i fremtiden, at det regjeringers ansvar å unngå opprør, og å ikke utnytte dem i andre land.⁷²

I neste rapport, fra 12. mars, er han betraktelig mer urolig. Denne rapporten var skrevet 21 dager etter at urolighetene brøt ut i Paris (22 februar), og 19 dager etter det ble erklært republikk i Frankrike (24 februar). Det at dette er såpass seint etter hendelsene i Paris, er egentlig litt rart. Ut ifra måten han beskriver hendelsene på virker dette som det er første gang han snakker om dem, men som vi vil se senere ble de diskutert i avisene allerede den 10. mars⁷³, så det er ikke tvil om at han visste om hendelsene før dette. Dette kan vel å merke bare være Løvenskiold som har vært opptatt, ettersom at dette er en ganske hektisk tid i hovedstaden. I rapporten beskriver Løvenskiold hendelsene i Paris som: «de skrækkelige Pariser Begivenheder, de skrækkeligste de sørgeligste, som kunne ramme Europa, Menneskeheden», før han går videre til å si «at Verden ikke faaer Roe og Fred, saa længe Paris staaer, og derfor tænker jeg om Paris som Cicero om Carthago: «delenda est!»»⁷⁴ dette refererer til et sitat Cato den eldre skal ha sagt om Karthago under punerkrigene mens han argumenterte med at byen burde totalt ødelegges.⁷⁵ Selv om Løvenskiold her har gitt æren for sitatet til feil romer, og han mest sannsynlig overdriver en smule, viser det klart hans hat ovenfor revolusjon, og ovenfor Paris. Det viser også hvor alvorlig han tar revolusjonene i Europa.

Løvenskiold melder også i de følgende rapportene om hvilke konsekvenser dette har hatt i Norge. Han skriver i den samme rapporten fra 12. mars: «Pariser-Begivenhederne har her, med faae Undtagelser, vakt almindelig afskye». Han følger også dette opp med å peke ut redaksjonen til Morgenbladet, og da indirekte stortingsmannen Stabell, som en av disse få unntakene. Her melder han om en artikkel i Morgenbladet som ifølge Løvenskiold skal ha «uforblommet [bevitnet] sit Bifald og udtaler sig for lignende Optrin hos oss».⁷⁶ Her refererer

⁷² Stattholderrapportene: 2. mars 1848

⁷³ Morgenbladet, nr.70, 1848: s.3

⁷⁴ Stattholderrapportene: 12. mars 1848

⁷⁵ Diamadis, Panayiotis. (2016). Delenda est Carthago: new Perspectives on an Old Conflict. *Agora*, 51 (4). s. 43-49. s.1

⁷⁶ Stattholderrapportene: 12. mars 1848

han nok til Morgenbladet sin utgave fra 10. mars, hvor avisen skriver om revolusjonen i Frankrike:

«Men ogsaa paa os norske skal denne Begivenhed virke vekkende. Folkefrihedens Venner, der her med Møie arbeide paa Bortryddelsen af saamangen Levning fra forgangne absolutstiske Tider og paa Gjennomførelsen i alle Dele af Folkets Rettigheter, skulle i det Skete hente en Bekreæftelse paa det Berettigede i deres Stræben. Dertil skal man lære at hvad det spørges om, er handling og Beslutning, ikke Snakken frem og tilbage»⁷⁷

I denne artikkelen skriver de også: «Frankrig har atter viist Verden, at det er Folket, som kan og skal regjere sig selv»⁷⁸ Løvenskiold påpeker også med begeistring at Den Norske Rigstidende, som fungerte som regjeringens talerør⁷⁹ i en senere utgave har kritisert Morgenbladet for, slik Den Norske Rigstidende ser det, å være «entousiastisk for den franske Revolution»⁸⁰.

Denne artikkel kom også til å få større konsekvenser. Som jeg nevnte i innledningen var en av de få voldelige utfallene februarrevolusjonen fikk i Norge, en pipekonsert av studenter utenfor Adolf Bredo Stabell sin bolig. Det samlet seg også en folkemasse i motprotest som hyllet Stabell, og startet pipekonsert utenfor Løvenskiold, og andre regjeringsmedlemmer, sine boliger. Etter hvert som kvelden kom ble denne folkemassen voldelig, og kom i konflikt med politiet. Politiet viste seg å ikke være nok for å stanse folkemassen, og militæret ble sendt inn og fikk ro på situasjonen.⁸¹ Det har blitt diskutert av historikere hva bakgrunnen til disse urolighetene er. Jens Arup Seip mener dette bare var uroligheter «uten mål og uten ledelse», at det bare var en sint folkemasse som ville ødelegge, og at det ikke var noe særlig politisk bak det.⁸² Tore Pryser derimot mener det ligger mer i urolighetene enn dette. Han peker på håndverkere sitt ønske om retten til matvarehandel på søndager, og mener at dette var et klart bestemt opprør. Han påpeker også at myndighetene tok disse opprørene svært alvorlig.⁸³

Løvenskiold går ganske detaljert gjennom disse hendelsene fra sitt eget perspektiv. Når pipekonsertene først starter utenfor Stabell sitt hus nevner han at han er særlig begeistret for at

⁷⁷ Morgenbladet, nr. 70, 1848: s.3

⁷⁸ Morgenbladet, nr. 70, 1848: s.3

⁷⁹ Pryser, 1982: s.77

⁸⁰ Den Norske Rigstidende, nr.72, 1848: s.1

⁸¹ Pryser, 1982: s. 76-78

⁸² Seip, 1993: s.183

⁸³ Pryser, 1996: s.323

denne motstanden kommer fra «vor studerende Ungdom». Fortsatt skriver han at han er bekymret for hvordan de skal utvikle seg. Protestene skjer to dager på rad, den andre dagen med flere deltagere enn første. Det Løvenskiold sier han er bekymret for er at det er planlagt et tredje tog den tredje dagen, og han skriver at han er bekymret for at dette tredje toget vil gå ut av kontroll, han skriver at han «har anvendt al [hans] moralske Indflydelse for at afværge en i aften paatenkt 3^{die} akt». ⁸⁴ I neste rapport, fra 13. mars, melder han om at han ikke klarte å avverge dette tredje toget, og at det denne gangen endte med vold. ⁸⁵ Men det er ikke før rapporten fra 17. mars at han går i detalj om hva som skjedde. Slik Løvenskiold beskriver situasjonen, fikk han avverget studentene fra å møte opp, men «en stor mængde Pøbel» møtte fortsatt opp, og ødela vinduer, og begikk «andre pøbelexcesser» på boligen til Stabell. Videre forklarer han hvordan de, når de kom tilbake til selve byen, angrep politiet, som prøvde å fortelle de at de måtte dra hjem, før de ble oppløst av militæret. Løvenskiold går også gjennom hvor mange som ble arrestert og hvordan han ville håndtere situasjonen i etterkant. Han påstår også at deres mål var å angripe rådhuset for å befri de som hadde blitt arrestert kvelden før, for så å fortsette urolighetene. ⁸⁶ Altså er det i hvert fall klart at Løvenskiold tok det seriøst, slik som Pryser påstår, og dette blir enda klarere i senere rapporter. Det er også klart at Løvenskiold tror det er mer bak denne uroligheten, enn bare blind vold, og han påpeker direkte at han trodde de ville befri fanger. Fortsatt kommer det ikke frem noen ideer hos Løvenskiold, om politiske mål.

I neste rapport fra 19. mars melder han om videre planer om å ta hevn på politiet, og rykter om en plan om å sprengte et kruttårn. ⁸⁷ Også i samtiden var dette en hendelse som ble mye omdiskutert, særlig av de to involverte avisene; Morgenbladet og Den Norske Rigstidende. Løvenskiold samlet også in til statsrådmøte, og det ble bestemt at militæret skulle gjøre seg klar i tilfelle noe skulle skje. ⁸⁸ Det at dette er seriøst kommer også klart frem av hvor hyppig Løvenskiold sender rapporter i denne perioden. Løvenskiold sender rapporter både 12. og 13 mars, og igjen 17. og 19.mars. Det viser klart at en viktig funksjon av rapportene på denne tiden var å melde om mulige trusler fra folket, både gjennom meddelelse av ytringene deres, og gjennom meddelelse av mulige revolusjonære handlinger, eller bare uroligheter i Norge.

⁸⁴ Stattholderrapportene: 12. mars 1848

⁸⁵ Stattholderrapportene: 13. mars 1848

⁸⁶ Stattholderrapportene: 17. mars 1848

⁸⁷ Stattholderrapportene: 19. mars 1848

⁸⁸ Pryser, 1982: s. 76-80

Adolf Stabell blir også en del omdiskutert andre plasser i rapportene, for eksempel skriver Løvenskiold om at Stabell ble valgt til visepresident for odelstinget. Løvenskiold nevner at stortingspresidenten Biskop Riddervold ville informere kongen om at dette valget ikke var for å vise at de tok Stabell sin side, men at det var på grunn av tilfeldige omstendigheter. Det kan diskuteres hvorvidt dette kan si noe om Løvenskiold eller Oscar sine meninger. På en side er det bemerkelsesverdig at stortingspresidenten følte det var viktig å distansere seg fra de radikale i kongens øyne. Fortsatt kan man også lett tenke seg at det som stortingspresident var viktig både å vise en viss form for nøytralitet, og at det var viktig å informere kongen om grunnlaget for valget av odelstingets visepresident. Vi er tross alt ikke vitner til hvordan denne samtalen foregikk, men vi vet hvordan Løvenskiold meddelte den til kongen, og det at Løvenskiold føler det er viktig nok til å meddele kongen tror jeg er viktig. Uansett er det interessant hvor mye Stabell sin stilling i stortinget diskuteres i denne rapporten, særlig med tanke på hans stilling som en av de ledende radikale stemmene på stortinget. Det burde også nevnes at i denne rapporten, så oppfordrer Løvenskiold kongen til å ikke la hendelsene i Paris få han til å utsette kroningen sin (som hadde vært, og ville fortsette å være, et konfliktpunkt gjennom hans regjeringstid), selv hvis dette møter motvilje, men at hendelsene bare gjør det viktigere for kongen å vise styrke.⁸⁹

Denne perioden er også veldig urolig i Stockholm, siden februarrevolusjonens uroligheter ville den 18. og 19. mars nå Stockholm. I Sverige hadde også revolusjonen mobilisert de mer liberale politiske kreftene til å bli mer radikale og handlekraftige. Kravet om allmenn stemmerett, et tema som allerede var sentralt i samtidas politikk, ble fremhevet i plakater og noen av dem krevde til og med republikk. En del av den liberale opposisjonen bestemte seg for å arrangere en såkalt reformbankett, inspirert av de som hadde vært så sentrale under hendelsene i Paris. Husvegger rundt om i byen ble fylt med flere plakater med beskjeder som varierte fra nokså uskyldige opprop til reform og allmenn stemmerett, til personlige angrep mot kongen og opprop til republikk. Etter denne banketten, samlet en folkemasse seg på Brunkebergstorget, og marsjerte mot boligen til den konservative hoffkansleren August von Hartmansdorff og kastet steiner på den. Det var også en del andre politiske skikkelser som fikk besøk av folkemassene samme kvelden. Kongen, som var på teater denne kvelden endte

⁸⁹ Stattholderrapportene: 12. mars 1848

etter hvert opp med å komme folkemassen i møte for å prøve å roe dem ned. Dette hadde ikke like stor effekt som ønsket, siden urolighetene fortsatte, og neste dag ble militæret sendt inn, og skøyt på folkemengdene. Mens dette endte med å få orden på folkemassene, endte det også med høye dødstall, 18 døde i konfliktene, og enda flere døde av skader i etterkant. Etter dette var det også mindre uroligheter i Gøteborg og Karlstad.⁹⁰

Hendelsene i Sverige, mens de kanskje var store i forhold til det som skjedde i Norge, var relativt små i perspektiv av det som skjedde lenger sør i Europa, de ledet tross alt ikke til noen særlig store politiske endringer, i hvert fall ikke direkte. I Frankrike ble det innført republikk, Danmark innførte grunnlov, og som vi vil se på senere, endte Danmark også i krig med Prøysen som en konsekvens av revolusjonene. Østerrike, og de mange statene i Tyskland, og Italia opplevde en variasjon av endringer, og fortsettende opprør gjennom perioden. Fortsatt var det, som nevnt tidligere mange steder i Europa at det ble gitt konsesjoner uten vold, og slik Sperber ser på revolusjonene, var dette grunnet i en mistillit til militæret, og en motvilje til å bruke dem mot folkemassene. Altså er Oscar en av de få monarkene i Europa som etter 1848 revolusjonene motstod særlig store endringer med militær makt, og han hadde suksess med det. Det er selvfølgelig viktig å ikke overdrive dette for mye, ettersom at tilfellet i mange andre land var at militæret ble sendt inn, for så å bli trukket tilbake etter fortsatte kamper. I Sverige derimot var opprørene mindre og de ga seg etter militær handling. Sperber påpeker også det at det i Sverige, i tillegg til militær handling, ikke kom noen reformer for å tilfredsstille opposisjonen.⁹¹ Uansett sier det litt om Oscar, at det under hans styring ble brukt militære for å skyte på folket.

Disse hendelsene blir av Løvenskiold først diskutert i rapportene fra 26. og 27. mars. I tillegg til å takke gud for at kongen er trygg, gratulerer han også kongen for å gjøre en så god jobb med å motstå massene, og for at han ikke inngikk noen politiske konsesjoner. Løvenskiold påpeker også at hendelsene i Norge og Sverige heldigvis har vært mindre enn de i resten av Europa, og melder om at det ikke har skjedd noe urovekkende i Norge siden sist rapport. I disse rapportene mener også Løvenskiold at disse hendelsene muligens til og med kan styrke kongens stilling, og sammenligner det med hvordan immunforsvaret kan styrkes av

⁹⁰ Ulvors: s.220-223

⁹¹ Sperber, 2005: s.120-122

passerende kolera.⁹² Dette passer også godt inn i en holdning Løvenskiold senere fremmer i rapporten fra 30. mars, hvor han igjen hyller Oscar for sin ledelse, han skriver:

«Under disse Begivenhder have Folk og Regentere prostituert sig! Kongemagten har lidt et haardt Stød! Deres Majestæt har Gud skee Lov, hidindtil med værdighed opretholdt de forenede Rigers Kongedømme, uplettet, og i de samme Dage, da Kongen af Preussens Kongemagt, til min store Bedrøvelse, blev ynkelig ydmyget, vidste Deres Majestæt med Værdighed og Kraft at give Sin en fornyet Glands. Deres Majestæt staaer saaledes Gud skee Tak, for Tiden seierrig blandt alle Europas Konger [...] seierrig over Begivenhederne.»⁹³

Altså hyller ikke bare Løvenskiold kongen sine handlinger, men setter det også i perspektiv av resten av Europa, og ser på Oscar sin håndtering av opprørene som gullstandarden for hvordan konger har håndtert revolusjonene i Europa. Særlig legger han oppmerksomhet på den sterke kongemakta, og hvordan den motstår endringer. Dette er både noe Løvenskiold vil fokusere veldig på senere også, men med tanke på hvordan så mye av revolusjonene i 1848 handlet om hvorvidt kongen skulle ha makt i forhold til folket, eller om det skulle være konger i det hele tatt er denne holdningen viktig å være oppmerksom på. Dette kan også knyttes opp mot ideene Sperber diskuterer, om rollen militæret spilte. Dette passer bra inn i Løvenskiold sine ideer om en sterk og bestemt kongemakt.

Løvenskiolds handlemåte

Over sommeren er det ingen rapporter, så siste rapporten før september er fra 30. mai.

Rapportene fra resten av året har først og fremst tre temaer som er relevant for oppgaven. Det første er hvor rolig det har vært i Kristiania, og hvilke tiltak Løvenskiold har brukt og som burde brukes for å vedlikeholde denne roen. I en rapport fra 2. april nevner Løvenskiold «vor til Dato lykkelige Seier over Folkebevegelser, som i andre Lande have foranlediget større Ulykker og Omveltninger», men påpeker at denne seieren må utnyttes med klokskap om roen skal opprettholdes. I denne rapporten foreslår Løvenskiold at de må komme med konsesjoner til de liberale, og at kirke- og undervisningsminister Poul Christian Holst, og justisminister Olaus Michael Schmidt, dermed burde byttes ut umiddelbart.⁹⁴ Begge disse to byttes ut allerede i løpet av våren.⁹⁵ I tillegg til disse to kom det også krav blant noen på stortinget om at flere av statsrådene burde bli avsatt, og Løvenskiold påpeker i en rapport fra 20. april at dette særlig er rettet mot statsrådene Krog, Sibbern, Fleischer og Foss, noe Løvenskiold råder

⁹² Stattholderrapportene: 26. mars og 27. mars 1848

⁹³ Stattholderrapportene: 30. mars 1848

⁹⁴ Stattholderrapportene: 02. april 1848

⁹⁵ Regjeringen: 1848-1856

kongen til å ikke godkjenne, dette kommer til å være kjernen i adressesaken som vil diskuteres senere.⁹⁶ Selv om Løvenskiold råder kongen å avvise disse kravene er det interessant at både Foss og Fleischer ble byttet ut i oktober dette året.⁹⁷ Særlig i forhold til Fleischer som selv har søkt om å slutte i april, noe Løvenskiold skriver om allerede i rapporten fra 20. april, den samme som den hvor han melder om kravene om breiere statsrådsreform. Det er også interessant at Løvenskiold gjentatte ganger påpeker at han kun for øyeblikket råder kongen til å avslå disse kravene.⁹⁸ Alt dette peker mot det faktum at dette er en veldig kaotisk periode, hvor ting endrer seg fort. Særlig er dette sant for Løvenskiold, som konstant må gjøre beregninger på hvorvidt han må innvilge konsesjoner, og hvorvidt han må stå på sitt.

Det andre steget Løvenskiold tok i denne perioden var å, i den grad han kunne, begrense politiske ytringer. Dette er et av temaene diskutert i en rapport fra 9. april hvor Løvenskiold nevner at han har passet på å begrense politiske ytringer, særlig i form av banketter, som er spesielt interessant med tanke på bankettene sin sentrale rolle både i revolusjonen i Frankrike og i urolighetene i Stockholm.⁹⁹ Det burde også nevnes at i en rapport fra 6. april, hvor Løvenskiold melder om situasjonen hos arbeiderklassen i Kristiania, skriver han at 900 av 1300 av dem er arbeidsløse om sommeren, og han melder han om planer for å livnære disse. Det er uklart hvorvidt dette er et tiltak for å unngå uroligheter blant arbeiderene, eller om det er gjort mer med tanke på den økonomiske situasjonen. Dette nevnes mens Løvenskiold diskuterer de negative effektene hendelsene i Europa har hatt på handel, og når han begynner å diskutere arbeiderene åpner han med å skrive: «Under saadanne Omstændigheder gjælder det blant andet at tænke paa den arbeidende Classe, som i vor Tid spiller en saa betydelig Rolle».¹⁰⁰

Angående Løvenskiold sin handlemåte i denne perioden takker han i en rapport fra 20. april Oscar for et brev av 17. april hvor han skal ha uttrykt «tilfredshed med [Løvenskiolds] handlemåte».¹⁰¹ Altså viser denne perioden et komplekst forhold til revolusjonene, hvor det

⁹⁶ Stattholderrapportene: 20. april 1848

⁹⁷ Regjeringen: 1848-1856

⁹⁸ Stattholderrapportene: 20. april 1848

⁹⁹ Stattholderrapportene: 13. april 1848

¹⁰⁰ Stattholderrapportene: 06. april 1848

¹⁰¹ Stattholderrapportene: 20. april 1848

ikke bare er villighet til å forhandle, men hvor det blir sett på som en nødvendighet. Fortsatt gjøres dette motvillig, og Løvenskiold gjør fortsatt alt han kan for å kneble revolusjonære bevegelser og ytringer. Det er også klart at dette er metoder kongen er enig med. Det er også klart at Løvenskiold ønsket å holde folk i arbeid.

Adressesaken

Adressesaken jeg her omtaler handler om en adresse, som en gruppe stortingsmenn, Stabell og Daa blant dem, mente burde bli sendt til kongen, som en klage på hvordan valg av statsråd ble håndtert. Ifølge denne adressen burde statsrådsutnevning være basert på stortinget, og ikke på kongen sitt personlige valg. Dette beskriver Ernst Sars som en krigserklæring. Til slutt ble det ingenting av Adressen. Sars Forklarer dette med at argumenteringen til de som la frem forslaget, var for passiv, og at når saken endelig hadde blitt behandlet gjennom en komite, hadde de mistet momentumet, og det var ikke nok tid før stortingets avslutning til å behandle saken. Sars mener også at denne saken er en god representasjon av hvordan stortinget i 1848 gikk for de radikale. Veldig ivrig kampvilje i begynnelsen, men den forsvant fort etter hvert som stortinget fikk sin gang.¹⁰²

Som nevnt tidligere er adressen det politiske våpenet de byradikale på stortinget var mest kjent for. Disse adressene bestod av direkte, formaliserte henvendelser til kongen med spesifikke krav. Poenget med disse var som sagt å bringe spesiell oppmerksomhet på saker som denne opposisjonen mente var viktig. Den adressen som var aktuell i 1848 handlet først og fremst om endringer blant statsrådene. Som diskutert ovenfor var dette noe Løvenskiold var villig til å gjøre for å tilfredsstille opposisjonen, uten særlig mye oppfordring. Fortsatt var det denne adressen stod for, en mer fullstendig omstokking av statsrådene. Den pekte også på ønsker om mer grunnleggende endringer i systemet, og proklamerer til og med at «Folkeviljen må være det ledende element». I alt endte ikke denne adressen opp med å være særlig innflytelsesrik, men som vi vil se var det klart at Løvenskiold så på den som en trussel.¹⁰³

¹⁰² Sars, 1904: s.391-395

¹⁰³ Seip, 1993: s.166-167

Dette er da det andre gjennomgående temaet gjennom april og mai. I en artikkel i Morgenbladet (hvor Stabel, er hovedredaktør), argumenter for at det i andre land ikke er uvanlig å ha «Demonstration i Nationalrepræsentationen mod Ministerietmen», og at dette verken er et brudd på grunnloven, eller særlig revolusjonerende.¹⁰⁴ Dette var Løvenskiold sterkt uenig i, og han så på adressen som en trussel. I en rapport fra 20. april beroliget han kongen med å si at han og Riddervold hadde blitt enige om at de ikke kan la saken gå gjennom. I Løvenskiold sine øyne, og i ordene han skriver til kong Oscar, har endringene blant statsrådene gått langt nok, og at denne adressen ville kreve for mye. I denne rapporten fra 20. april går Løvenskiold også gjennom begrunnelsene for hvorfor han synes den går for langt og hva som vil være strategisk best å gjøre. Her argumenter Løvenskiold både med mer praktiske argumenter, som at det ville være upraktisk med såpass store omveltninger, med tanke på den utenriks- og innenrikssituasjonen de er i. Men han argumenterer også med at om adressen kommer gjennom, og Oscar godkjenner den, vil dette svekke kongemakten, og diskuterer strategier for hvordan å unngå dette.¹⁰⁵

I neste rapport, fra 27. april fortsetter han dette argumentet, og sier at: «Om Kongemagten skulde lade sig dictere Love af Storthinget, for Udøvelsen af sine grundlovsmæssige Prærogativer, vilde den snart de facto blive tilintetgjort i Norge, som nylig desværre er skeet i fløre europæiske Stater.» Dette argumentet kommer han med etter en gruppe, stort sett bestående av samme stortingsmenn som foreslo adressen, kom med klager over de nye statsrådene som hadde blitt valgt (etter de statsrådene kongen og Løvenskiold selv bestemte seg for å endre uavhengig av adressen ble byttet ut). De argumenterte, ifølge Løvenskiold, for at de ønsket en mer grunnleggende systematisk reform. Dette oversetter Løvenskiold til å bety at de gjør dette for sin egen nytte, og at de ikke vil stoppe før det er de selv som er statsråder.¹⁰⁶

Adressesaken fortsetter å være et tema helt frem til rapporten fra 14. mai. I rapporten fra 27. April nevner Løvenskiold en artikkel i Morgenbladet som foreslår opprettelsen av en «premier-minister», som er valgt av stortinget, og som har fullmakt til å velge statsråd, på

¹⁰⁴ Morgenbladet No. 123, 1848, s.3

¹⁰⁵ Stattholderrapportene: 20. april 1848

¹⁰⁶ Stattholderrapportene: 27. april 1848

vegne av kongen.¹⁰⁷ Dette kommer igjen opp i en rapport fra 7. mai hvor Løvenskiold påstår at det er sannsynlig at statsråd Stang har inngått en avtale om å sørge for at adressen kommer gjennom, i bytte mot å bli en såkalt premier-minister. Med dette konkluderer han igjen med at adressesaken vil bestemme hvorvidt «denne gamle Kongethrone vil staae eller falde» i Norge.¹⁰⁸ Etter 7. mai nevnes saken bare passerende, og på måter som ikke vil være relevante for oppgaven. Dette er tror jeg er fordi det til syvende og sist ikke kom noe særlig ut av adressesaken. Slik Jen Arup Seip forklarer den for eksempel ble «tonen dempet ned like hastig som den hadde skrudd opp». Slik han ser på det hadde momentumet fra februarrevolusjonen falt av utover i mai, når saken ble håndtert på stortinget.¹⁰⁹ Det burde også nevnes at rapportene ble mer opptatt av andre tema, særlig krigen som utviklet seg i Danmark.

Jeg vil si at man kan trekke to forskjellige konklusjoner om Oscar sitt syn på adressesaken ut ifra disse rapportene. På den ene siden kan man se på dette som at Løvenskiold gir råd til en konge som stort sett er enig med ham, at det Løvenskiold skriver reflekterer Oscar sine tanker også og at han gir råd basert på hva kongen vil. Dette forsterkes av et brev Løvenskiold ble tilsendt av kongen den 24. april, hvor Løvenskiold skriver at han er glad for «[Kongens] Sindelag med Hensyn paa Adressen».¹¹⁰ På den andre siden kan du argumentere for at dette er en veldig sensitiv situasjon for regjeringen, som Løvenskiold er en del av, og at han prøver å overtale kongen til å handle i Løvenskiold favør. Særlig i rapporten fra 20. april merker man at Løvenskiold er argumenterende, og diskuterer i detalj hva adressen vil bety for kongen. Om dette er tilfellet er det treffende at mange av argumentene han bruker er knyttet til kongemaktens styrke, og frykt for at de liberale skal gå for langt. For min del virker det som det til en viss grad er en blanding, men at Løvenskiold i størst grad handler i kongens beste interesse og at kongens og Løvenskiolds interesser i stor grad overlapper. Særlig med tanke på at det er flere eksempler på at kongen gir god tilbakemelding til Løvenskiold, men kommer med få klager, i hvert fall som blir diskutert i rapportene, virker det som om kongen støtter valgene og meningene til Løvenskiold.

¹⁰⁷ Stattholderrapportene: 27. april 1848

¹⁰⁸ Stattholderrapportene: 07. mai 1848

¹⁰⁹ Seip, 1993: s.167

¹¹⁰ Stattholderrapportene: 24. april 1848

Den første Slesvigkrigen

Det tredje aktuelle temaet fra denne perioden er krigen i Danmark. Revolusjonene i 1848 spredte seg som nevnt gjennom Europa, og en av plassene de fikk mest utfall var i Tyskland. Her fikk ideen om et samlet Tyskland sin første prøvekjøring, etter at det ble vedtatt et fellesparlament i Frankfurt, for alle de tyske områdene. Det ble også innført en folkerepresentasjon i Prøysen, som gjorde at revolusjonens ideer også ville ha direkte innflytelse på Prøysens politikk.¹¹¹ Disse ideene fikk også en stor betydning i hertugdømmene Slesvig og Holstein. Slesvig og Holstein var to hertugdømmer hvor den danske kongen var hertug. I tillegg til det var de i stor grad befolket av tyskere, særlig Holstein, og dette gjorde at den tyske nasjonalismen også ble en viktig kampsak her. Den konflikten mellom tyskheten på den ene siden, og det at de var under dansk herredømme gjorde også at de tysk-nasjonalistiske ideene ble direkte knyttet til de liberal-demokratiske ideene, i øynene til de revolusjonære som bodde der. Dette gjorde at det ble etablert en kraftig motstand til dansk herredømme, som også hadde sterke tilknytninger til de tyske områdene.¹¹² Dette førte, den 28. mars, til en borgerkrig i Danmark, mellom Danmark på en side og Slesvig og Holstein på den andre.¹¹³ 4. april hadde parlamentet i Frankfurt vedtatt at det skulle sendes styrker fra de samtlige av de tyske statene til Holstein, og 9. april bestemte den prøyssiske regjeringen seg for at de skulle angripe, og dermed hadde borgerkrigen utvidet seg til en krig mellom Danmark på ene siden og Prøysen, sammen med Det Tyske Forbund på den andre.¹¹⁴ Den 26. august ble det erklært våpenhvile, forhandlet frem i Malmø meglet frem av Oscar I selv.¹¹⁵

Konflikten nevnes først i rapporten fra 6. april. Her melder Løvenskiold om to farlige hendelser i Norge mellom tyskere og dansker. Den første var under en samling av «herværende danske og skandinaver» på frimurerlosjen for å skåle for Danmarks hell og lykke i krigen. Her var det også en gruppe tyskere som hadde sunget ut støtte for at Schleswig-Holstein var tyske. Selv om alt gikk fredelig for seg, nevner Løvenskiold at han var redd for «dansk Borgerkrigs udbrud paa norsk Grund». Den andre hendelsen involverte en holsteiner som fikk bank av en dansk skipper og hans mannskap, etter at de hadde sett holsteineren bruke et holsteinsk flagg på båten sin. I denne rapporten nevner også

¹¹¹ Bjørn, Claus. (1998). *1848 Borgerkrig og revolution*. Haslev: Nordisk forlag. s.46-47

¹¹² Ibid: s.55-56

¹¹³ Ibid: s.116

¹¹⁴ Ibid: s.123

¹¹⁵ Ibid: s.133, 193

Løvenskiold noe som vil være et gjennomgående tema når det gjelder hans meninger om situasjonen i Schleswig-Holstein. Løvenskiold skriver at krigen viser kongers vilje til å utnytte opprør i andre land til deres egen fordel, og deres villighet til å «tage opprørske Undersotters partie mod deres legitime Konge».¹¹⁶ Dette viser at i hvert fall Løvenskiold knytter krigen i Danmark direkte til revolusjonene i Europa.

Denne saken blir igjen tatt opp den 11. mai, hvor Løvenskiold melder om et statsrådmøte som har handlet om krigen i Danmark. Det er ikke helt klart, men jeg antar at dette møtet spesifikt handlet om Oscar sitt ønske om å gå inn i krigen for å støtte Danmark. Løvenskiold melder nemlig om at han i møte leste opp brev som Oscar hadde sendt ham, i tillegg til §25 og §26 av grunnloven, som begge handler om kongens rett til å starte å oppkalle tropper og å starte krig.¹¹⁷ Denne diskusjonen fortsetter i neste rapport fra 14. mai, hvor Løvenskiold melder om at statsrådene igjen har hatt møte for å stemme over hvorvidt Norge skal bli med i krigen. Dette resulterer med at statsrådene Stang, Sørensen og Hans Riddervold (Kirke- og undervisningsministeren) stemte imot, noe Løvenskiold mener vil styrke «det revolusjonære partie» og deres motstand mot å involvere seg i krigen. Senere går Løvenskiold også så langt som å si at dette handler om Norges selvstendighet, og nevner at hvis dette skjer så er det på grunn av det revolusjonære partiet på stortinget, men legger også i denne rapporten mye av skylda på Stang.¹¹⁸ Allerede i en rapport fra 18. mai, diskuterer han igjen krigen. Her er det mer av det samme, de har hatt diskusjoner i statsrådmøter om konsekvensene krigen potensielt kunne ha. Men i denne rapporten skriver også Løvenskiold at han har mottatt et brev fra Oscar om hvilket han skriver at han er enig med Oscar når det gjelder hans «den store nordiske Sag». Dette viser igjen kongens holdning om at denne krigen er en trussel for hele Norden.¹¹⁹ Noe som kommer klart frem her er hyppigheten av kommunikasjon angående krigen. Selvsagt er det også andre tema som blir diskutert i disse rapportene, for eksempel i den fra 14. mai nevnes adressesaken kort, men i alle disse tre rapportene er det hva som skal gjøres i forhold til krigen som er hovedtemaet. Dette viser at dette var et viktig tema, og at det var viktig å få orden på så fort som mulig. Det at krigen blir diskutert så mye har nok også en del å gjøre med uenigheten blant statsrådene. Wilhelm Keilhau påpeker statsråd Vogt var skeptisk, og at statsrådene Stang, Sørensen og Riddervold var imot norsk innblanding. Han

¹¹⁶ Stattholderrapportene: 06. april 1848

¹¹⁷ Stattholderrapportene: 11. mai 1848

¹¹⁸ Stattholderrapportene: 14. mai 1848

¹¹⁹ Stattholderrapportene: 18. mai 1848

påpeker også at stemningen i stortinget var lunken, og at selv utenriksminister Stierneld ikke egentlig ville gå i krig heller.¹²⁰

Disse diskusjonene fortsetter, og intensifieres, i de følgende rapportene. For eksempel i rapporten fra 25. mai hvor Løvenskiold kommer med påstanden om at dette er den største avgjørelsen stortinget noensinne har stått ovenfor, før han igjen påstår at dette handler om Norges egen selvstendighet.¹²¹ Etter dette er det kun to rapporter igjen før september, den fra 28. og den fra 30. mai, og her diskuteres saken, men eneste nevneverdige fra disse rapportene er at i rapporten fra den 30. melder Løvenskiold at forslaget ble enstemmig stemt for i kongens favør.¹²²

Som sagt så er det ingen rapporter fra sommeren, og når rapportene kommer tilbake er det allerede våpenhvile, men det betyr ikke at situasjonen i Slesvig-Holstein er over. Gjennom mesteparten av den resterende perioden blir denne situasjonen tatt opp og diskutert. Allerede i en rapport fra 8. oktober kommenterer Løvenskiold på situasjonen i Tyskland, og beklager for «at Menneskehedens relegieuse og politiske Forvildelse foranlediger blodsudgydelse». Han fortsetter deretter å beklage enda mer for at dette ikke har vært nok til å få politikere til å innse at deres teorier ikke er beste måten å styre et land på. Etter dette går han videre til å bedømme situasjonen i Tyskland, og sammenligner det med en pasient som ikke får rett behandling. Her nevner han særlig det at Danmark ikke burde blitt forpliktet til å inngå våpenhvile. Det er litt uklart hvorvidt dette er en kommentar på et brev Løvenskiold nevner at han fikk fra Oscar i begynnelsen av rapporten. Uansett er det klart at Løvenskiold beklager til Oscar for den situasjonen verden er i når han skriver dette, altså viser det at i Løvenskiold sine øyne, noen Oscar er i hyppig kontakt med, ser på dette som beklagelig i Oscar sine øyne.¹²³

Slesvig-Holstein blir igjen tatt opp i en rapport den 30. november, hvor Løvenskiold melder om at soldater fra Slesvig-Holstein har blitt med i den Prøyssiske hæren, som Løvenskiold beskriver som en av «vor Tids mange afskyeligheter». Han går videre til igjen å kritisere den

¹²⁰ Keilhau, 1931: s.174-176

¹²¹ Stattholderrapportene: 25. mai 1848

¹²² Stattholderrapportene: 31. mai 1848

¹²³ Stattholderrapportene: 08. oktober 1848

prøyssiske hæren, og den prøyssiske kongen for å utnytte revolusjonene for sin egen gavn. Her utvider han også analysen sin, med å påpeke at kongen av Prøysen nå også opplever de samme type urolighetene som den danske kongen opplevde i Slesvig-Holstein. Altså argumenterer han for at de revolusjonære bevegelsene i Europa ikke kan samarbeides med, og at de som prøver, bare vil oppleve den samme skjebne.¹²⁴

I perioden etter krigen, blir Slesvig-Holstein sin tilhørighet også et relevant politisk spørsmål i Norge. I en rapport fra 17. desember skriver Løvenskiold at det har vært diskusjoner i statsrådet om hvorvidt skip fra Slesvig-Holstein skal få tilgang til norske havner, om de bruker sine egne nasjonale symbol i stedet for de danske. Dette beskriver Løvenskiold som et sidestykke til den tidligere saken om hvorvidt Norge skulle bli med i krigen på dansk side. Dermed går det stort sett langs de samme linjene hvem som støtter hvilken side, og Løvenskiold mener at det er en dårlig ide å la dem få tilgang. Han argumenterer med at Norge, eller noen annen stat, ikke kan godkjenne de opprørske delene av et annet land, og at under traktaten som førte til våpenhvile, var det enighet om at Slesvig-Holstein fortsatt var under den danske krona.¹²⁵ Dette argumentet ligner mye på argumentet han kom med for å kritisere Prøysen sin inblanding i Slesvig-Holstein til å begynne med, og viser en kontinuitet i hvordan Løvenskiold knytter hele situasjonen i Slesvig-Holstein til tildens opprørske holdninger. Denne holdningen kommer også opp igjen senere når han i en rapport fra 16. oktober 1851 kritiserer lord Palmerston for britenes innvirkning i Cuba.¹²⁶ Saken om de Slesvig-Holstenske skipene blir senere konkludert, av kongen selv, med at disse skipene blir definert som upriviligerte, og må derfor betale 50 prosent mer i tollavgifter.¹²⁷

Som nevnt er dette et tema som holder seg relevant gjennom hele perioden, og det refereres løst til så seint som i en rapport fra 5. desember 1850, hvor Løvenskiold skylder på kongen av Prøysen sin politikk, for den situasjonen han er i.¹²⁸ Mesteparten av gangene Slesvig-Holstein blir nevnt etter dette er det ikke noe nytt, så jeg kommer derfor ikke til å gå gjennom hvert eneste tilfelle, men det er et til tilfelle som er relevant. I en rapport fra 19. april 1849, og

¹²⁴ Stattholderrapportene: 30. november 1848

¹²⁵ Stattholderrapportene: 17. desember 1848

¹²⁶ Stattholderrapportene: 16. november 1851

¹²⁷ Stattholderrapportene: 15. mars 1849

¹²⁸ Stattholderrapportene: 05. desember 1850

senere i en rapport fra 22. april, oppfordrer Løvenskiold kong Oscar til å kontakte den prøyssiske kongen direkte, og overtale ham til å endre politikk angående Slesvig-Holstein.¹²⁹¹³⁰

Den stille perioden

Resten av 1848 og 1849 var stort sett ganske rolige, og det er lite for Løvenskiold og Oscar å kommentere på innenriks. Dette betyr at kommentarene er mer spredte og sporadiske, delt utover rapporter fra gjennom perioden, noe som gjør det vanskelig å gi en systematisk gjennomgang av perioden. Det er fortsatt viktige kommentarer for å vise hvordan revolusjonene i Europa, og sosial urolighet generelt var et gjennomgående og ofte diskutert tema i rapportene, og det er klart at dette er et konstant tema som Oscar blir informert om. Dette kommer stort sett gjennom lange tirader fra Løvenskiold om «folkeånden» og «moralsk kolera». For eksempel i en rapport fra 22. oktober, hvor han diskuterer et tema som er mye diskutert i rapportene i denne perioden, nemlig utnevnelsen til en ny sjef for arme-departementet. Her klager Løvenskiold over at dagens tidsånd stopper han fra å velge den mannen han vil, å må nytte seg med å velge en løytnant, i stedet for en oberstløytnant.¹³¹ Det er uklart hvem det her er snakk om, men jeg vil anta at det er oberstløytnant Bloch som i en tidligere rapport, Oscar ble frarådet å velge grunnet hans «anti constitutionelle ytringer», selv om det var enighet om at han var den dyktigste.¹³² Som mange av de andre eksemplene fra denne tiden, kan dette kanskje ikke si så mye om Oscar sine meninger direkte, men det at han sier dette så uoppfordret og på en så ofte som han gjør det, vil jeg si, sier både noe om hvor komfortabel Oscar er med å høre dette, og om hvor ofte han hører dette fra en av sine fremste norske rådgivere. Det er også viktig å påpeke at dette er noen som Oscar har bestemt seg for å beholde i den stillingen han har, uten å gi noe motstand mot disse ideene (i hvert fall som kommer frem i rapportene).

Et annet eksempel på disse antirevolusjonære ytringene er Løvenskiold sin nesten kontinuerlige sammenligning mellom opprørene i Europa og sykdom, spesifikt kolera. Første gangen han gjør det er allerede i rapporter fra 26. mars 1848, hvor han skriver at «En frygtelig

¹²⁹ Stattholderrapportene: 19, april 1848

¹³⁰ Stattholderrapportene: 22. april 1848

¹³¹ Stattholderrapportene: 22. oktober 1848

¹³² Stattholderrapportene: 04. mai 1848

moralsk cholera er atter fra Paris udblæst over Europa». Etter dette takker han for at Norge og Sverige kun har opplevd en passerende kolera, som heller har styrket kongens stilling, heller enn å svekke ham.¹³³ Denne sammenligningen fortsetter gjennom hele perioden, selv når Norge sliter med et utbrudd av faktisk kolera, på slutten av 1848: «Som dette Aar begyndte, saa slutter det, med landeplager! Og en stor Deel af Europa i politisk, i en anden fysisk Cholera. Den sidste er ulykkelig, den første end ulykkeligere.»¹³⁴ Dette gir et klart bilde av hvor stor trussel Løvenskiold så på revolusjonene som, og hvor klart han gjorde dette for Oscar, som kontinuerlig komplementerer Løvenskiold sin håndtering av situasjonen i Norge.

Lommebokbrevet

Selv om dette er en rolig periode, så betyr ikke dette at ingenting skjer. I en rapport fra den 7. desember melder Løvenskiold til kongen om en lommebok som ble funnet og levert inn til politiet. I denne lommeboken var det et brev underskrevet av en med navnet Georg i Berlin, og som handlet om et planlagt attentatforsøk på viktige personer i Tyskland. Løvenskiold mener at Georg kan være Georg Fein, en tysk politisk agitator som hadde blitt sendt rundt om i Europa etter utvisninger og utleveringer. Løvenskiold nevner også at dette er en sak som kun han, politimesteren Fougstad, politiadjutanten Morgenstjerne (som senere vil bli politimester, og som vil ha en sentral rolle i senere hendelser), og kongen selv, og han råder kongen til å ha samme diskresjon i Sverige.¹³⁵ Dette er enda en av de få tilfelle hvor vi får Oscar sine egne meninger om saken, siden Løvenskiold i neste rapport, den fra 17. desember, nevner at Oscar sendte et brev hvor han godkjente måten Løvenskiold gikk frem på.¹³⁶ Dette er en sak som fortsetter å bli undersøkt i bakgrunnen frem til mars 1849, og som kongen blir kontinuerlig oppdatert på. Både når Løvenskiold sliter med å komme seg noe lenger i saken, som i starten av Januar 1849,¹³⁷ og når han har mer positive oppdateringer, som den 2. mars når han skriver at han er sikker på at Georg Fein sendte brevet. Her går han også i detalj for å beskrive til kongen hvem Georg Fein er, og hva han har drevet på med de siste årene.¹³⁸ Etter dette blir ikke dette brevet diskutert igjen, og hvorfor er ikke helt klart. Det kan være at de ikke fant ut noe mer, at de ble distraheret av viktigere hendelser eller at de fant ut av det i en av periodene Løvenskiold ikke sendte rapporter, fordi kongen var i Oslo. Ifølge historikeren Tore

¹³³ Stattholderrapportene: 26. mars 1848

¹³⁴ Stattholderrapportene: 28. desember 1848

¹³⁵ Stattholderrapportene: 07. desember 1848

¹³⁶ Stattholderrapportene: 17. desember 1848

¹³⁷ Stattholderrapportene: 11. januar 1849

¹³⁸ Stattholderrapportene: 02. mars 1849

Pryser ble dette en uløst sak. Han skriver også at Georg Fein senere på året kom til Kristiania uten å bli oppdaget.¹³⁹ Dette viser at Løvenskiold ikke hadde like stor kontroll på hvilke potensielle revolusjonære som var i Norge. Uansett er denne saken på mange måter en smakebit av hvordan Løvenskiold vil fortsette fremover, særlig under hendelsene som skal diskuteres i neste kapittel. Etter dette er det flere episoder hvor politimesteren blir sendt for å etterforske enkeltpersoner og hendelser, slik at Løvenskiold kan sende rapportene videre til kongen.

Den demokratiske foreningen

Et annet slikt tilfelle er Løvenskiold sin rapportering om stiftelsen av en demokratisk forening. Dette nevnes først i rapporten fra 2. mars, men hendelsen beskrives ikke før rapporten fra 15. mars. Her skriver Løvenskiold at vennene til Stabell har holdt en festmiddag for ham, og at under denne festmiddagen ble det stiftet en demokratisk forening. Her nevner han også at Morgenstjerne skrev en politirapport om hendelsen, som Løvenskiold sender videre til kongen, og at han skal fortsette å holde øye med foreningen.¹⁴⁰ I en rapport fra 20. mai samme året nevnes det at det var planlagt en festmiddag for 200 personer på 17. mai, men at kun 36 møtte opp, og den ble dermed avlyst, dette er siste gang de nevnes.¹⁴¹ Dette, sammen med lommebokbrevet viser Oscar sin interesse i å holde seg oppdatert på hendelsene i Norge som angår revolusjonære eller liberale bevegelser. I tillegg viser det Løvenskiold og kongen sin villighet til å overvåke disse bevegelsene mer direkte.

Kapittel 4- 1850/1851: Forfølgelsen av Haring og Thrane

Hittil har vi sett små tegn til at Løvenskiold bruker overvåkning og etterfølgelse. Dette kommer til å øke dramatisk i løpet av 1850 og 1850. Som vi har sett var årene 1848/1849 preget av at Løvenskiold og kongen måtte reagere på de konsekvensene februarrevolusjonen, enten det var urolighetene i Kristiania i mars, den første Slesvigske krigen, eller kravene om

¹³⁹ Pryser: 1982: s.64

¹⁴⁰ Stattholderrapportene: 15. mars 1849

¹⁴¹ Stattholderrapportene: 20. mai 1849

statsrådbytte. De neste to årene er i større grad preget av at Løvenskiold og Oscar tar en mer proaktiv rolle. Dette er særlig eksemplifisert, som vi vil se, av deres etterfølgelse og overvåkning av Harro Harring og Marcus Thrane. Det er vanskelig å si hvorvidt dette er en aktiv og bevisst endring av dem, eller om det bare er tilfellet at det nå er personer å overvåke. Jeg burde nevne at det var personer som definitivt ville vært av interesse for dem, som for eksempel Georg Fein og kommunistene Heinrich Anders og Karl Forssell, som var i Norge i løpet av 1848/1849-perioden.¹⁴² Uansett er resultatet at de i denne perioden bekjemper potensiell revolusjon på en mer aktiv måte enn de to foregående årene. Sånn jeg ser det gjør dette også at de arbeider mer på et praktisk nivå, mens de i 1848/1849 bekjempet det de så på som revolusjon på et mer ideologisk nivå. Som sagt vil vi i dette kapittelet først og fremst se på styresmaktene sin håndtering av Harro Harring og Marcus Thrane, men vi vil også se på andre relevante hendelser, som stortinget i 1851.

Dermed vil fokuset i dette kapittelet være å se på hvor informert, og hvor involvert kongen var angående hendelsene i Norge, særlig med tanke på styresmaktene sin håndtering av Harro Harring og Marcus Thrane. Jeg vil også fokusere på hvordan denne håndteringen foregikk, særlig hvordan Løvenskiold håndterte dem

Harro Harring

Harro Harring var en av de mange karriere-revolusjonære som levde i Europa på 1800-tallet. Han var født i Slesvig, men var aktiv rundt om i Europa. Harring hadde også mange tilkoblinger innen de revolusjonære og liberale bevegelsene i Europa, blant annet Georg Fein. Han deltok i løpet av 1800-tallet i flere revolusjonære handlinger, blant annet frigjøringskrigen i Hellas i 1821, og julirevolusjonen i Leipzig i 1830. I tillegg til det var Harring også en aktiv forfatter av avisartikler, pamfletter, dikt og romaner. Etter å ha vært i Amerika noen år, kom Harring tilbake til Europa i 1848, og ble med på marsrevolusjonen i Tyskland, og etter hvert, på høsten 1849 kom han til Norge.¹⁴³ Grunnen til at han ville tilbake til Skandinavia i 1848 var ifølge Halvdan Koht et håp om å oppnå sitt mål om å gjøre de skandinaviske rikene til republikker. Grunnen til at han kom til Norge spesifikt er litt uklart. Ifølge han ble han invitert dit, men om det er tilfellet er det i så fall uklart hvem som har

¹⁴² Pryser, 1982: s.60,64

¹⁴³ Dørum: 2012: s.423-424

invitert ham. Ifølge Harro Harring ble han sendt av Giuseppe Mazzini, som kanskje var den mest kjente blant Europas karriererevolusjonære, for se hvorvidt Thranebevegelsen kunne føre til demokratisk agitasjon.¹⁴⁴ Oppholdet hans i Norge kom ikke til å vare alt for lenge. Etter han fremførte et teaterstykke kalt *Testament fra Amerika*, som var kritisk mot kongedømmet, ble han arrestert og sendt ut av landet. Bakgrunnen for utsendelsen var ifølge Edvard Hoem mer knyttet til hans tilknytning til Thrane bevegelsen enn til selve skulspillet. Mens han ble sendt ut av landet ble det også arrangert protester mot utsendelsen¹⁴⁵

Kongen oppfordrer til etterfølgelse

Den første gangen Harro Harring blir nevnt, er i en rapport fra 21. mars 1850. Her diskuterer Løvenskiold et brev fra Oscar, hvor Oscar selv har bragt Løvenskiold sin oppmerksomhet mot Harring. Dette viser ikke bare at Oscar har interesse i Harring, men at han holder seg oppdatert på politiske agitatorer som kommer til Norge uavhengig av Løvenskiold. Dette gir et interessant bilde av hvordan både Oscar og Løvenskiold samler inn informasjon om potensielle trusler for landet. På den ene siden viser det en svakhet i Løvenskiold sin overvåkning, eller i hvert fall i hans meddelelse til Oscar. Løvenskiold påstår i rapporten at han visste at Harring hadde dratt til Norge rundt årsskifte, og at han visste hvem Harring var, og hva han hadde gjort gjennom livet sitt. Han skriver også at han allerede har sendt politimester Morgenstjerne for å undersøke Harring, men Løvenskiold skriver at, siden han ikke har fått tilbake noen politirapport har han glemt å informere kongen om det.¹⁴⁶ Dette viser begrensningene i Løvenskiold sin overvåkning, og begrensninger med et system som er så knyttet til ham som enkeltperson. Begrensningene til denne overvåkingen har også blitt historikere, for eksempel påpeker Tore Pryser at det var flere personer som Løvenskiold utvilsomt ville sett på som trusler, som kom inn i Norge uten at Løvenskiold sin overvåkning plukket dem opp.¹⁴⁷ På sett og vis peker dette også på svakheter i Oscar sin overvåkning i Norge, siden Løvenskiold var en så stor del av denne. Fortsatt peker denne episoden også på at Oscar hadde et breiere overvåkningssystem enn bare Løvenskiold. Det er ikke klart hvordan Oscar fikk denne informasjonen, og beskrivelser av Oscar I sin overvåkning er ikke særlig detaljerte, men det er klart at den er breiere enn bare Løvenskiold.

¹⁴⁴ Koht, Halvdan. (1963). *Menn i historia*. Oslo: H Aschehoug & Co. (W. Nygaard). s.69-72

¹⁴⁵ Hoem, Edvard. (2009). *Villskapens år Bjørnstjerne Bjørnson 1832-1875*. Norge: Forlaget Oktober. s.42-43

¹⁴⁶ Stattholderrapport: 21.mars 1850

¹⁴⁷ Pryser, 1982: s.60

Løvenskiold fortsetter med å informere om at han var klar over at Haring hadde vært i byen siden desember eller januar, og går gjennom hvem han er, landene han har vært i, og blitt kastet ut av, og politiske organisasjoner og bevegelser han har vært en del av. Rapporten fortsetter å diskutere brevet fra Oscar, og om «Deres Majestæts vise Bemærkninger og anskuelse [...] om den her paagaende Agitation blandt samfundets laveste Classer», som Løvenskiold nevner at han er enig med kongen om. Altså er det klart at Løvenskiold og Oscar er på samme side angående de politiske urolighetene, og den politiske agitasjonen som har pågått i landet. Her tar Løvenskiold også opp to punkt som vil fortsette å være en stor del av argumentasjonen hans gjennom hele denne perioden. Det første er en klage over at regjeringen ikke har midlene eller myndigheten til å gjøre noe med disse agitatorene før det er for sent, og de har fått tid til å etablere seg. Det andre poenget han kommer med er en frykt for at de norske agitatorer vil komme i kontakt med, og få støtte fra utenlandske kilder. Selv om Løvenskiold ikke knytter denne frykten for utenlandsk innflytelse direkte til Haring, er det interessant at han påpeker denne frykten i samme rapport som han først nevner Haring, med tanke på Haring sin mulige tilknytning til utlandet. Det er særlig interessant med tanke på at han påpeker at selv om han selv ikke har oppdaget noen tegn til utenlandsk innflytelse, så oppfordrer han Oscar til å informere ham om det hvis han oppdager noe, altså mer eller mindre slik som skjedde med Haring.¹⁴⁸

Løvenskiold diskuterer også de mer taktiske tiltakene rundt denne agitasjonen. Først nevner han at det vil være en god ide å senke tollene på livsviktige varer, slik at de «lavere classene» ikke vil ha like mye å være sinte over. Dette viser at Løvenskiold sin taktikk involverer mer enn bare overvåkning, men også å passe på at folk ikke har en grunn til å gjøre opprør. Samtidig viser. I tillegg til det nevner han at denne agitationen kan være til støtte for regjeringen, siden den først og fremst er rettet mot «bondearistokratiet» på stortinget, og at dette kan gjøre det lettere for regjeringen å få konsesjoner fra dem, ved å jobbe som meglere mellom de to partene.¹⁴⁹ Dette viser på sett og vis en slags dobbeltmoral hos Løvenskiold, med tanke på hvor sint han var på den tyske kongen for å bruke urolighetene i Slesvig-Holstein til å gå i krig med Danmark.

¹⁴⁸ Stattholderrapportene: 21.mars 1850

¹⁴⁹ Stattholderrapportene: 21. mars 1850

Frykten fra utlandet

I en rapport fra 7. april tar Løvenskiold igjen opp tråden om Haring sin mulige tilknytning til utenlandske sosialistiske grupper. Her nevner Løvenskiold også at dette kan være en mulig måte å få Haring kastet ut på, og at Oscar kan ha informasjon som vil kunne bevise dette. Løvenskiold nevner spesifikt at om Oscar gir ham denne informasjonen vil han kun dele den med regjeringen, og at dette vil være nok til å legitimere påstanden.¹⁵⁰ Dette viser igjen at Oscar sitt informasjonsnettverk er breiere enn bare Løvenskiold. Det er litt uklart hvor han har fått denne informasjonen fra, eller hva den i det hele tatt er. Med tanke på at det virker som om det er informasjon Løvenskiold selv ikke kan få tak i, er det fra tilknytninger fra utenfra Norge, men dette er noe spekulativt.

Denne oppfordringen fortsetter i en rapport fra 25. april, hvor Løvenskiold skriver at det er enighet i regjeringen om at Haring er farlig, og at på grunn av dette har regjeringen myndigheten til å kaste ham ut fra landet. For at dette skal være mulig mener Løvenskiold at det ville være tilstrekkelig at utenriksministeren, som på denne tiden deles med Sverige, fikk se informasjonen som Oscar satt på, og at han ikke trengte å oppgi kildene sine.¹⁵¹ Etter diskusjon i regjeringen, skriver Løvenskiold den 12. mai at denne enigheten i regjeringen ikke lenger er like sterk, og at flertallet i regjeringen ikke mener det er bevis nok til å kaste ut Haring. I denne rapporten skriver Løvenskiold at mens han og statsråd Vogt mener utenriksministerens meddelelse er tilstrekkelig, så er den tydeligvis ikke det for resten av regjeringen. Her utpeker Løvenskiold spesielt sjefen for justisdepartementet, Søren Anton Wilhelm Sørenssen, som han mener er redd for dårlig presse, og sier at han «mangler mod» til å gjøre det Løvenskiold ser på som deres plikt.¹⁵² Dette viser en klar frykt for utenlandsk sosialistisk innflytelse både blant Løvenskiold og Oscar selv. Det gjør det enda klarere at kongen var direkte involvert i hendelsene diskusjonene rundt Haring, og at han hadde en aktiv interesse i å få han ut av landet.

¹⁵⁰ Stattholderrapportene: 07. april 1850

¹⁵¹ Stattholderrapportene: 25. april 1850

¹⁵² Stattholderrapportene: 12. mai 1850

I en rapport, fra 28. mars, melder Løvenskiold om at selv om han ikke har fått politirapporten fra Morgenstjerne enda, så har han fått informasjon via andre kanaler (Han sier ingenting om hva disse kanalene er). Gjennom disse kanalene har han funnet ut at Harring har vært i kontakt med flere som er tilknyttet liberale og revolusjonære bevegelser, blant dem Marcus Thrane. I tillegg til dette nevner Løvenskiold at Harring har vært i kontakt med Morgenbladet som har oppfordret ham til å selge sine to verk: *Testament fra Amerika* og *Republikansk Philosophie*.¹⁵³ Senere, i en rapport fra 12. april, melder han om at Harring er i pengetrøbbel, og om at han muligens skal bli hovedredaktør i «et nyt religieust politisk blad» kalt *Folkets Røst*, et blad som Løvenskiold senere bekrefter at han har blitt medredaktør for. I tillegg til det informeres Oscar om at Harring har tilknytninger, gjennom søsteren sin, til en greve Piper i Stockholm, som han har fått flere brev fra. Denne informasjonen har Løvenskiold fått fra politimester Morgenstjerne og hans politirapporter, som Løvenskiold konsekvent vedlegger sine egne rapporter når det angår Harring og Thrane.¹⁵⁴ Senere i en rapport fra 12. mai, melder Løvenskiold om at Morgenstjerne hadde meddelt ham at Harring, i et selskap, skulle ha uttrykt «at det er en Urimelighed for et saa fattigt land som Norge at have en saa kostbar Institution som Kongedømme, og at det gaaer meget godt i Amerika, hvor præsidenten kun har løn som en norsk Statsraad».¹⁵⁵

I tillegg til å gi Oscar informasjon han selv har skrevet om Harring, så sender også Løvenskiold ham en del materiale skrevet av Morgenstjerne, og Harring selv. Den første rapporten hvor dette er tilfellet, er en rapport fra 25. april (Løvenskiold nevner at en politirapport fra 4. april handler om Harring og Thrane, men det ser ut som den kun handler om Thrane), hvor det er vedlagt en politirapport fra Morgenstjerne om Harro Harring. Dette er den eneste politirapporten angående Harring som blir tilsendt kongen før Harring blir utvist, men den går gjennom alt han har gjort, hvem han har snakket med, hvor han har vært, hvem han har hatt brevvekslinger med, og bare generelt hvem han er. Det som står skrevet er stort sett det Løvenskiold selv har informert om selv, med det er et viktig poeng at Oscar ble tilsendt politirapporter direkte, og det sier noe om hvor informert han var, både om Harring sine handlinger, og om metodene brukt for å følge med på ham. I tillegg til denne politirapporten sendte Løvenskiold også kopier av utdrag fra Harring sin dagbok, som

¹⁵³ Stattholderrapportene: 28. mars 1850

¹⁵⁴ Stattholderrapportene: 25. april 1850

¹⁵⁵ Stattholderrapportene: 12. mai 1850

Morgenstjerne hadde fått tak i. Haring skriver mye om urettferdigheten i Norge, og generelt i Europa. Det er også en del hvor han beskriver Marcus Thrane. Her mener han at Thrane ikke enda har funnet ut hvem han vil være: «[vil han være] Voltaire ou Mirabou, Diderot ou Sieyes». Altså lurer Haring på om Thrane vil være en filosof (Voltaire og Diderot var kjente opplysningstidsfilosofer), eller en revolusjonær (Mirabeau og Sieyes var sentrale figurer under den originale franke revolusjonen). Uansett er dette enda et eksempel på den informasjonen Oscar hadde tilgang til, og det gjør det klart at Oscar var interessert i Harro Haring.¹⁵⁶

Testament fra Amerika og landsforvisning fra Norge

Etter dette skriver Løvenskiold, i en rapport fra 23. mai, om at Haring har fremført sitt skuespill *Testament fra Amerika*, som skal ha gjort narr av kongen. Her melder Løvenskiold også om at stiftamtman Sem har meldt inn til justisdepartementet sin mening, at Haring burde bli bortvist fra landet, og alle statsrådene, utenom Stang, melder seg enige om dette.¹⁵⁷ Dette er skrevet i rapporten fra 23. mai, og de følgende dagene fortsetter det å bli diskutert i statsråd, og i rapporten fra 31. mai meldes det, av Revisjonsministeren og Førsterådet Nicolai Johan Lohmann Krog denne gangen, at statsrådene enstemmig ble enige om at Haring skulle utvises fra landet, og at dette hadde skjedd den 29. mai. Krog skriver at dette ble gjort etter et ekstraordinært statsråd, og en resolusjon fra kongen. Etter dette beskriver Krog hvordan det skjedde, og reaksjonen det har fått blant folket. Blant annet melder han om at en gruppe tyskere hadde møtt opp hos statsråd Sørensen (sjefen for justisdepartementet) med et ønske om at Haring ble sendt direkte til England, for frykt for at hvis han ble sendt til Danmark, ville han bli sendt videre til Russland. Dette førte dem også til å sende inn en formel protest til regjeringen, i tillegg til at en gruppe tilhengere samlet seg på bryggen for å si farvel til ham, både kvelden han ble tatt om bord, og morgenen skipet reiste. I begge tilfeller melder Krog om at alt gikk rolig for seg.¹⁵⁸ I neste rapport, fra 2. juni, har Løvenskiold kommet tilbake, og vi får hans perspektiv på saken. Han melder også om at demonstrasjonene har vært ubetydelige, og at diskusjoner har fortsatt om saken i statsråd i etterkant. Han nevner også at, mens han forventet at utlendinger skulle støtte Haring, så er han overrasket over at «indfødte» også har vist ham støtte, og særlig at de ville gå i opposisjon mot sin egen

¹⁵⁶ Stattholderrapportene: 25. april 1850

¹⁵⁷ Stattholderrapportene: 23. mai 1850

¹⁵⁸ Stattholderrapportene: 31. mai 1850

regjering og «mod Rigets grundlovmæssige Institutioner, for hvilke de ellers angive sig begeistrede». Han melder særlig bekymring for at det to høytstående personer som har vært med på demonstrasjonene i støtte for Haring. Løvenskiold påpeker også sin takknemmelighet for at de endelig er kvitt Haring, understreker igjen at de hadde kongens bifall til å gjøre det, og at hvis det hadde vært opp til Løvenskiold, ville det skjedd mye tidligere.¹⁵⁹

Utsendelsen av Haring fortsetter å være relevant i den følgende perioden, og blir flere ganger nevnt i rapportene. I en rapport fra 10. juni, skrevet av Krog, nevner han et brev fra kongen skrevet den 3. juni, som omhandler håndteringen av Haring. I dette brevet skal kongen ha takket dem for hvordan de håndterte saken, og, i hvert fall for Vogt, kommer det klart frem at kongen er fornøyd med utfallet.¹⁶⁰ I rapporten fra 17. juni, også skrevet av Krog, diskuteres et annet brev, dette fra 6. juni, skrevet av kongen. Dette handler om en kandidatmajorgeneralmajor, som er navnløs i rapporten, som skal ha skrevet under på protesten mot å utvise Haring. Det kommer ikke helt frem hva kongen ønsker skal gjøres med ham, men det er klart at han ikke er fornøyd med det som har skjedd. Her er det vedlagt et langt brev av indreministeren, statsråd Stang, som mener at det ikke er grunnlag for å fjerne kandidatmajoren permanent, men at det kan være en god ide å fjerne ham midlertidig, imens regjeringen finner ut hva de skal gjøre med ham.¹⁶¹ Brevet fra 6. juni er enda et eksempel angående Haring-saken, hvor kongen er den som tar initiativet til å få regjeringen til å handle. Samtidig viser brevet fra 3. juni at kongen støtter måten de håndterte Haring-saken på.

Etter dette nevnes ikke Haring på veldig lenge. Først under stortinget i 1851 blir han relevant igjen. I en rapport fra 13. april skriver Løvenskiold at Haring har sendt en sendeskrivelse til alle Slesvig-Holstenere, hvor han er kritisk til monarkiet. Han nevner også sin frykt for at denne sendeskrivelsen ikke er den siste, og at han vil sende en sendeskrivelse «til alle Normænd».¹⁶² I rapporten etter melder også Løvenskiold om at protokollkomiteen på stortinget vil sette statsråd Sørensen under riksrett for hans utsendelse av Haring.¹⁶³ Dette

¹⁵⁹ Stattholderrapportene: 02. juni 1850

¹⁶⁰ Stattholderrapportene: 10. juni 1850

¹⁶¹ Stattholderrapportene: 17. juni 1850

¹⁶² Stattholderrapportene: 13. april 1851

¹⁶³ Stattholderrapportene: 17. april 1851

viser hvordan utsendelsen av Haring hadde konsekvenser som strakk lengre enn bare sommeren 1850, og særlig frykten for Haring sine skrivelser, viser den symbolske makta han fortsatt hadde etter at han var sendt ut av landet, og den frykten Løvenskiold fortsatt hadde for ham.

Forfølgelsen av Harro Haring markerer som sagt et klart skille når det gjelder hvordan regjeringen og kongen forholdt seg til politiske revolusjonære. For det første er det klart at kongen er en mer direkte aktør når det gjelder forfølgelsen av Haring. Ikke bare var det han som beordret Løvenskiold til å undersøke Haring, men gjennom forfølgelsen blir han kontinuerlig informert om fremgangen, og selv når det gjelder de etterfølgende konsekvensene av utsendelsen, fortsatte han å aktivt å komme med befalinger og innspill, som med kandidatmajoren som hadde skrevet under på protesten mot hans utsendelse. Det markerer også en mer aktiv forfølgelse enn det som er sett tidligere, og denne type forfølgelse er ikke bare tillatt av Oscar, men han er en sentral del av dem. Selv om vi ikke får et særlig dypt innblikk i Oscar sitt informasjonsnettverk, så kommer det klart frem at han hadde egne kilder han fikk informasjon fra, at han aktivt søkte informasjon om Haring uavhengig av aktørene i Norge, og at denne informasjonen var sentral for å få Haring utvist fra landet. Det er også klart at kongen var godt informert fra Norge, særlig fra Løvenskiold og Morgenstjerne, som virker som de var kongens mest sentrale allierte med tanke på informasjonsinnsamling om Haring. Det at Krog tar over for Løvenskiold i store deler av denne perioden, ettersom at Løvenskiold var borte, gjør på en side at vi ikke får en like konstant fremstilling av fremgangen rundt Haring-saken, og Krog har en tendens til å ikke skrive like mye i rapportene. På den andre siden gjør det det klart at Løvenskiold ikke var den eneste som var nært alliert med kongen i regjeringen, og at Haring saken er mer enn noen av de andre sakene Oscar sin sak, og han er nok mer involvert i denne saken enn noen av de andre, selv forfølgelsen av Thrane. Dette tror jeg er tilknyttet frykten for at Haring hadde koblinger til utlandet, og at utenlandske aktører og foreninger skulle smitte over på venstresiden i Norge og Sverige.

Marcus Thrane

Marcus Thrane er blant de mest omdiskuterte personene innen norsk historieskriving. Fortsatt er det mye om Thrane det ikke er konsensus om. Thrane ble født inn i en familie som hadde

sterke koblinger til Norges overklasse. Dette betydde at da foreldrene hans døde, mens han var i tenårene, tilbragte han resten av oppveksten blant Norges elite, blant dem Ferdinand Wedel-Jarlsberg, senere øverstkommanderende i det norske militæret, og broren av Hermann Wedel (Løvenskiolds forgjenger som stattholder). Fortsatt var han selv fattig. Altså eksisterte han i et slags uklart mellomsjikt i samfunnet, ikke klart overklasse, men fortsatt satt han med noen av overklassens privilegier, særlig i form av kontakter.¹⁶⁴ Slik Seip beskriver det hadde han «slekt i regjeringen som fengslet ham og i høyesterett som dømte ham»¹⁶⁵

Da 1848-revolusjonene brøt ut var Thrane 31 år gammel, og hadde allerede fire barn. Først på høsten 1848 viste han sin inspirasjon fra revolusjonen, da han i Drammens Adresse, hvor han var redaktør, kritiserer staten for deres dårlige håndtering av fattige.¹⁶⁶ Han viste seg å være for radikal for Drammens Adresse, og måtte slutte i 1848, bare noen måneder etter at han hadde fått jobben. Etter dette begynte Thrane den virksomheten han er mest kjent for; arbeiderforeningene.¹⁶⁷ Dette var foreninger laget for å lage en arena hvor thranittene kunne samles og jobbe sammen for å fremme og oppnå målene sine.¹⁶⁸ Hovedvåpenet til arbeiderforeningene var Arbeiderforeningens Blad. Dette var et blad hvor medlemmene av arbeiderforeningene var oppfordret til å diskutere politiske tema, og å fremme deres egne politiske synspunkt.¹⁶⁹ I tillegg til dette arrangerte arbeiderforeningene demonstrasjoner, og kanskje deres mest kjente politiske handling, var en petisjon med politiske krav, blant annet allmenn stemmerett og bedre rettigheter for husmenn, som var skrevet direkte til kongen.¹⁷⁰ I 1851 arrangerte arbeiderforeningene «Lilletinget», en samling av medlemmer av arbeiderforeningene rundt om i landet.¹⁷¹ Dette ble holdt parallelt med stortinget, og ettersom at de ble sett på som en trussel, og det var frykt for at de planla revolusjon, ble Marcus Thrane og etter hvert 123 andre arrestert.¹⁷²

¹⁶⁴ Ringvej, 2014: s.15

¹⁶⁵ Seip, 1993: s.186

¹⁶⁶ Ringvej, 2014: s.19

¹⁶⁷ Ibid: s.24

¹⁶⁸ Seip, 1993: s.190-193

¹⁶⁹ Ringvej, 2014: s.110

¹⁷⁰ Seip, 1993: s.201-202

¹⁷¹ Ringvej, 2014: s.227

¹⁷² Ringvej, 2014: s.11, 235-237

Det er mye omdiskutert både hvor Thrane lå ideologisk, og hva hans stilling i thranittbevegelsen var på slutten. Når det gjelder hans ideologi, er det klart at han kan sammenlignes med sosialistiske retninger. Slik Seip beskriver det kan det sees på som en «videre utvikling av hjemlig radikal tradisjon, enn som ledd i europeisk sosialisme. Men det var en videreføring som, under uttrykk utenfra, gikk langt». Seip påpeker da også Thranes utvidede syn på arbeidere, med at han inkluderer alle de «nærende».¹⁷³ Tore Pryser beskriver han som en «kooperasjonssosialist», som ifølge Pryser betyr at «meinte kooperative lag skulle overta all produksjon i samfunnet, byte varar med kvarandre, og gje løn etter arbeidsinnsats». På den andre siden mener han også at Thrane ikke hadde noen klar ideologi, og beskriver han som mer av en «praktisk organisator». Pryser påpeker også at han var «reformsosialist», altså at han mente at endringer burde skje gjennom reform, ikke gjennom revolusjon. For å underbygge dette bruker han Thranes anti-revolusjonære holdning på lilletinget i 1851.¹⁷⁴ Når det gjelder dette spørsmålet maler Seip et mer uklart bilde. Han skriver at «Han [Thrane] ventet utvilsomt seier gjennom revolusjon», må påpeker at hans offentlige utspill måtte være forsiktig, og ikke oppmuntre for mye til revolusjon. Ifølge Seip fører dette til en balansegang for Thrane, mellom oppfordring til revolusjon på den ene siden, samtidig som han påpeker faren med det. Han beskriver det som at Thrane ville holde ideen om revolusjon i live for å inspirere folk, men uten å faktisk oppmuntre til det.¹⁷⁵ Som vi vil se var dette nyanser stattholder Løvenskiold ikke nødvendigvis var enig med.

Løvenskiold blir oppmerksom på Thrane

Marcus Thrane blir først nevnt i en rapport fra 1. april, 1849. Her melder Løvenskiold om at han har holdt to forelesninger i Kristiania. Etter den første av dem var det hengt opp en plakat som oppmuntret til revolusjon mot «Embedsmandsanarkiet», og etter spørsmål fra politiet, skal Thrane ha nektet for å ha noe med den å gjøre. Etter dette melder Løvenskiold om at Thrane holder sin andre forelesning, hvor Thrane ble «insulteret paa Gruund af sitt slette Rygte», og at han etter dette forlot byen. Løvenskiold går også gjennom litt av bakgrunnen hans, og hva han driver med, og nevner at han stort sett holder seg til mindre byer.¹⁷⁶ Det kommer ikke frem at Løvenskiold ser på Thrane som en særlig trussel i denne rapporten, heller bare noen å holde øye med, og informere kongen om. Det er bemerkelsesverdig at det

¹⁷³ Seip, 1993: s.193

¹⁷⁴ Pryser, 1996: s.329

¹⁷⁵ Seip, 1993: s.199-200

¹⁷⁶ Stattholderrapportene: 01. april 1849

ikke virker som om han gjør dette med andre enn Harro Harring og Marcus Thrane, i hvert fall som han melder til kongen, og jeg ser for meg at han ville meldt det til kongen om han var mistenksom på noen. Dette styrker igjen ideen at Løvenskiold sin overvåkning er ganske smal i perspektiv.

Etter dette blir ikke Thrane direkte nevnt før den første rapporten fra 1850, den fra 10. januar. Her klager Løvenskiold over regjeringens manglende makt til å avverge opprør og agitasjon, og nevner særlig ergrelse over at de ikke har «Myndighet til at forhindre en ublu agitator Thrane fra at udsaae Utilfredshet blandt folkets laveste Classer».¹⁷⁷ Denne holdningen om at regjeringen ikke har nok myndighet til å handle mot agitatorer før de gjør noe, og at den er tvunget til å heller reagere på deres handlinger, er en klage Løvenskiold kommer med flere ganger gjennom denne perioden, helt frem til stortinget i 1851. Denne klagen viser at Løvenskiold fortsatt hadde holdt øye med Thrane, selv om han ikke hadde informert kongen om det, og at han så på Thrane som en trussel.

Løvenskiold trapper opp overvåkingen

Allerede samme måned, i en rapport fra 31. januar begynner Løvenskiold å melde om Thrane sine handlinger. Her melder han om at Thrane igjen har holdt taler i Kristiania, og at han denne gangen har opplevd positive reaksjoner blant folket. I tillegg til dette sender han en politirapport om talene, og om hvorvidt garnisonen er klar til å motstå potensielle opprør.¹⁷⁸ Denne rapporten følges av en rapport fra 7. februar, hvor Løvenskiold melder om at Thrane, sammen med familien, har flyttet til byen, i tillegg til at han sender en politirapport. I denne rapporten skriver Morgenstjerne også om møter Thrane har hatt med formenn i arbeiderforeningen om en petisjon, og hvordan de skal gå frem med den.¹⁷⁹ Dette er nok mest sannsynlig petisjonen som Thrane senere ville overlevere til kongen, som bestod av en rekke krav fra arbeiderforeningene. Det er først her vi begynner å se Løvenskiold og Morgenstjerne virkelig begynne å overvåke, og hvor frykten for Thrane og arbeiderforeningene begynner å bli klarere. Fortsatt var ikke de hovedfokuset, ettersom at dette er perioden da de begynner å forfølge Harro Harring.

¹⁷⁷ Stattholderrapportene: 10. januar 1850

¹⁷⁸ Stattholderrapportene: 31. januar 1850

¹⁷⁹ Stattholderrapportene: 07. februar 1850

Dette betyr ikke at Thrane ble oversett under etterforskningen av Haring. I rapporten fra 21. mars, samme rapporten hvor kongen først brakte Haring til Løvenskiolds oppmerksomhet, om at de har klart å stoppe 11 mannskap fra garnisonen i Kristiania fra å bli med i arbeiderforeninger. Her klager han også over militæret sin manglende evne til å nekte soldater og offiserer å bli med organisasjoner, slik som de har lov til i Tyskland og Frankrike, hvor de har «gjort dyrkjøpte Erfaringer».¹⁸⁰ Selv om dette ikke er et gjennomgående tema, det kommer til å være relevant senere, viser det at Løvenskiold og Oscar er klar over hvor farlig det kan være om revolusjonære bevegelser får et fotfeste blant militæret. Dette er særlig klart med referansen til Frankrike og militæret sin rolle i franske revolusjoner.

Videre nevner Løvenskiold i rapporten fra 28. mars, at Haring har vært i selskap med Thrane. Her nevnes også en rekke andre som også blir sett på som for revolusjonære for Løvenskiold, og dette må sees på med tanke på frykten for at Haring representerer et forsøk på å påvirke venstresida i Norge fra utlandet. Senere i rapporten nevner Løvenskiold at Thrane har sagt til sine tilhengere at han ikke trenger deres pengestøtte lenger, etter som at han har fått pengestøtte fra «formaaende mænd». Løvenskiold konkluderer med at disse sponsorene ikke kan være fra Norge, ettersom at ingen med evnen til å gi ham denne støtten i Norge ville vært villige til å gjøre det, må denne støtten komme fra utlandet.¹⁸¹ Dette fortsetter å underbygge denne frykten for utenlandsk innflytelse, særlig med tanke på Thrane. I neste rapport, fra 4. april sender Løvenskiold en politirapport om Thrane. Denne omhandlet brevvekslinger mellom Thrane og en grev Michelson fra Stockholm. I denne rapporten virker det som at de diskuterer de norske arbeiderforeningene og at Michelson oppfordrer den til å etterligne den svenske, i at den ikke burde bruke ulovlige midler, og ikke burde oppmuntre til revolusjon.¹⁸² I neste rapport nevner Løvenskiold at etter at han har fått et brev fra grev Lewenhaupt, som blir nevnt flere ganger i rapportene som noen som kongen og Løvenskiold kommuniserer mye med, at han har gitt Morgenstjerne 200 spesidaler for å undersøke videre disse brevvekslingene.¹⁸³ Dette viser en utvikling i hvor mye innsikt Oscar har i nettverket til Thrane. Det viser, i kontekst av hvor mye de diskuterer utenlandsk innflytelse i denne

¹⁸⁰ Stattholderrapportene: 21. mars 1850

¹⁸¹ Stattholderrapportene: 28. mars 1850

¹⁸² Stattholderrapportene: 04. april 1850

¹⁸³ Stattholderrapportene: 07. april 1850

perioden, en interesse i kommunikasjonen med individer i utlandet, og frykten for at hans ideologi blir påvirket utenifra.

Petisjonen

Dette er også perioden rapportene begynner å diskutere petisjonen fra Thranebevegelsen til kongen. Den ble som sagt nevnt i en tidligere politirapport, men det er først i en rapport fra 12. april, at Løvenskiold nevner den. Denne petisjonen er viktig siden den henviser direkte til kongen. Dette betyr også at det var opp til kongen å avvise den, slik som han til slutt gjorde. Dette betyr at hvordan den blir diskutert kan gi et godt innblikk i kongen sine meninger om Thranebevegelsen. Som sagt blir petisjonen først diskutert i en rapport fra 12. april, og her beskriver kongen hvordan Thrane personlig spør ham om Løvenskiold vil overlevere petisjonen til kongen, i tillegg til at han beskriver samtalen de hadde. Her beskriver Løvenskiold Thrane sitt utseende, og spekulerer hva det kan si om ham, han skriver:

”Thranes Ydre har mere Udseende af en Dreng end af en Mand, uagtet han er 34 aar og har en temmelig talrig familie. Han syntes meget frygtsom og lidet skikket til at være nogen farlig partihøvding. Jeg indbilder mig, at det kunde være muligt at faae ham bortfjernet, men jeg troer ikke, det ville være tilraadeligt, fordi da uden Tvivl nogen farligere Mand ville sætte sig i Spidsen af den Sag, som han har bragt i Gang, oprindelig neppe uden andet Formaal end at faae anledning til at udgive et Blad og derved fortjene penge.”¹⁸⁴

Dette sitatet sier mye om hvordan Løvenskiold ser på Thrane, og siden Løvenskiold er kongens hovedkilde for informasjon angående Thrane, gir det nok et lite innblikk i hvordan kongen ser på Thrane. Men dette er også ganske spekulativt. For det første kommer det klart frem at de ikke ser på Thrane som en seriøs trussel, og at selv om de sikkert kan fjerne ham, vil det være bedre å bare holde et øye med ham, ettersom at hans etterfølger mest sannsynlig ville vært enda verre. Dette viser at selv om de ikke liker det, så aksepterer de at bevegelser som Thranebevegelsen er en uunngåelighet, og at det beste de kan gjøre er å håndtere og begrense dem så godt som mulig. Dette minner om deres strategi i 1848, når de identifiserte at de måtte gi konsesjoner til de liberale for å bedøve de revolusjonære. Det kommer også klart frem at Løvenskiold mener at Thrane kun gjør det han gjør for økonomiske formål, og avviser ideen om at han har ærlige formål. Dette passer også godt inn i hvordan Eva Helen Ulvors beskriver Oscar sitt forhold til misnøyen blant arbeiderene i hennes biografi om ham. Hun skriver at slik han så det hadde hadde denne misnøyen blitt fyrt opp av middelklassen til å

¹⁸⁴ Stattholderrapportene: 12. april 1850

gjøre dem revolusjonære.¹⁸⁵ Dette kan sees på som en delegitimering av de revolusjonære bevegelsene i perioden, og en generell mening om at dette ikke ble gjort på grunnlag av at de ville ha et bedre samfunn, men heller at det ble gjort med mer egoistiske motiver.

I denne rapporten diskuterer de også logistikken rundt det å overlevere petisjonen til Løvenskiold. Siden petisjonen ikke hadde nok underskrifter enda, og Thrane foreslår at det skjer den 17. mai, en dato Løvenskiold helst vil unngå.¹⁸⁶ I neste rapport, fra 25. april, skriver Løvenskiold om videre forhandlinger med Thrane angående overleveringen av petisjonen. Her skriver han at mens Thrane hadde lyst til å overlevere den på 17. mai, sammen med en mengde medlemmer av arbeiderforeningen med fane, ville Løvenskiold ikke motta den på 17. mai, eller på noen annen dag, om den skulle gis over i forbindelse med «nogensomhelst opsigtvækkende Demonstration». Dette godtok Thrane, samtidig som han lovde å bruke sin innflytelse for å avverge uorden på 17. mai, og at selv om han ikke kunne love at han kunne avverge det planlagte opptoget en annen dag, skulle han snakke med andre medlemmer om det.¹⁸⁷ Her får vi et lite innblikk i hvordan Løvenskiold planlegger angående avverging av politisk uorden. Han gjør det han kan for å passe på at ikke for mye blir gjort ut av overleveringen, og det er klart at han er redd for bruken av både overleveringen og av 17. mai, som symbol for å mobilisere folkemengden. Det viser også en klar villighet til å forhandle med Thrane, som også passer inn med hvordan han i forrige rapport nevnte at han ikke så på Thrane som en særlig trussel. Dette synet kommer også klart frem på slutten av rapporten fra 12. april når han diskuterer innholdet i dagboken til Harro Harring. Her skriver han: «[...] som characteriserer [Harro Harring] som en ganske anden Mand end Marcus Thrane».¹⁸⁸

I rapporten fra 19. mai melder Løvenskiold om at 17. mai har vært den mest rolige han har sett, og at Thrane har holdt arbeiderforeningen rolig. Også de to forgående årene har Løvenskiold meldt om hvordan det har gått på 17. mai de to forgående årene,. Begge årene har han nevnt at takket være politiet, og det at det begynte å regne, har de unngått særlig mye uro. I rapporten fra 18. mai 1848 for eksempel skriver han: «Kokken 10 aften, sædvanlig den farligste Tid, kom vor herre oss til hjelp med et herligt Tordenveir og en øsende regn som [...]

¹⁸⁵ Ulvros, 2007: s.225

¹⁸⁶ Stattholderrapportene: 12. april 1850

¹⁸⁷ Stattholderrapportene: 25. april 1850

¹⁸⁸ Stattholderrapportene: 12. april 1850

jagede den Flygtende fiende af Gaden». ¹⁸⁹¹⁹⁰ Dette forsterker tanken om at en stor del av Løvenskiold sin taktikk for å unngå uroligheter, var å fokusere på viktige symbolske dager, særlig 17. mai. Dette kan også settes inn i perspektiv av Torgslaget, et eksempel på den uroen som kan komme på 17. maifeiringer. I denne rapporten melder Løvenskiold også om at Thrane endelig har overlevert petisjonen, men at siden den omhandler såpass mye, og berører flere departementer, vil det ta lang tid for regjeringen å gå gjennom den, før de kan gi råd til kongen. ¹⁹¹ Dette peker på et viktig poeng med denne petisjonen: Kong Oscar var avhengig av statsrådene til å råde ham, siden det var dem som hadde best kunnskap om forholdene i landet, og mulighetene for å innføre de endringene petisjonen spurte om. Dette betyr fortsatt ikke at man kan se på ham som en passiv aktør, siden det er et valg som han til syvende og sist er ansvarlig for. I tillegg til det vil jeg si at selv i den grad han baserer sitt syn på sine rådgivere, er det fortsatt hans syn. Fortsatt er det viktig å være klar på at man ikke kan kartlegge Oscar I sine meninger kun basert på de valgene han gjør i Norge, særlig angående petisjonen, siden han her var svært avhengig av andre.

Rykter om Oscar og rykter om Thrane

Etter dette er det relativt stille om både Thrane og Thranebevegelsen, og de dukker opp igjen først i en rapport fra 7. oktober. Det burde vel å merke nevnes at i perioden fra 15. juli til 19. september var det ingen rapporter, og at etter sommeren varierte det mye hvem som skrev rapportene. Altså sier ikke denne stillheten angående Thrane nødvendigvis så altfor mye. Rapporten fra 7. oktober handler om petisjonen, og hvordan kongen skal reagere på den. Her sender statsråd Vogt, som har skrevet denne rapporten, et forslag til hvordan kong Oscar skal reagere på petisjonen. Han nevner at regjeringen har tatt i betraktning det kongen selv har meddelt dem om hans meninger, gjennom brev, og påpeker at han selvsagt kan endre noe om han vil. Om vi går tilbake til hvorvidt kongens reaksjon på petisjonen sier noe om kongens meninger, er det klart at hans syn på saken kommer klart frem, men fortsatt er det også klart at dette er et svar som stort sett har blitt skrevet av regjeringen. Det er også klart at dette er en reaksjon som er strategisk konstruert for å lage et narrativ. Også vedlagt rapporten er nemlig et forslag til en avisartikkel som skal publiseres om petisjonen og kongens forhold til Thranebevegelsen. Denne avisartikkelen skal vise at, til tross for rykter, er kongen ikke alliert

¹⁸⁹ Stattholderrapportene: 18. mai 1848

¹⁹⁰ Stattholderrapportene: 20. mai 1849

¹⁹¹ Stattholderrapportene: 19. mai 1850

med arbeiderforeningene. Dette ryktet ser ut til å komme av at kongen tydeligvis hadde vist støtte til noen av Thrane sine ideer da de hadde møttes i august.¹⁹²

I en senere rapport fra 18. oktober kommer Løvenskiold med sine innspill angående disse ryktene. Løvenskiold mener at disse ryktene burde motsies på en mer alvorlig måte enn det Vogt foreslo i sist rapport, og mener at disse ryktene har forsterket agitasjonen til Marcus Thrane, og at om de ikke motsies det fort og med rett styrke, kan det bli farlig. Her beklager også Løvenskiold igjen for at regjeringen ikke har hatt myndighet til å stanse dette rykte fra å spre seg. Denne frykten er nok også forsterket av opptøyer på Hafslund, forårsaket av at en herr Faye har nektet sine arbeidere å bli med i arbeiderforeninger, og har nektet Thrane og hans «agenter» adgang til Hafslund. Løvenskiold nevner også at det at Thrane ga seg i denne anledning kun var fordi han ikke anså det som «den gunstige Tid for voldsomheder».¹⁹³ Her har Løvenskiold endret meningene sine om Thrane veldig siden april, da det virket som at han ikke så på ham som noen særlig trussel. I tillegg til dette peker det mot at regjeringen, og særlig Løvenskiold, kanskje er mer anti-Thrane enn det kongen selv er. I den foreslåtte avisartikkelen som Vogt sendte til kongen, nektes det ikke direkte for at kongen kan ha hatt noen positive kommentarer til Thrane, men heller for at dette kun var for å være høflig, for at han «Yttrede Sig i Almindlighet om de gjenstande, der ere omhandlede i den fra arbeiderforeningerne tidligere indkomne petition, uden at opmuntre disse foreninger fortsatt Virksomhed».¹⁹⁴

I biografien av Ulvors argumenteres det for at Oscar hadde sympati for de forholdene arbeideren levde i, og at han var enig i at disse forholdene hadde endret seg. Den argumenterer også for at han under besøket ved åpningen av stortinget i 1851, hadde fått et bedre perspektiv på arbeiderforeningene og hva de stod for, og at han så elendighetene husmennene, som var en sentral del av Thranebevegelsen sine mål, bodde.¹⁹⁵ Med dette kan vi selvsagt ikke konkludere sikkert med at Oscar faktisk hadde sympati for Thranebevegelsen heller, det ville vært å dra en konklusjon på grunnlag av mangel på bevis. Men det viser klart at det i disse rapportene er først og fremst Løvenskiold sine meninger vi ser, at det ikke alltid

¹⁹² Stattholderrapportene: 07. oktober 1850

¹⁹³ Stattholderrapportene: 18. oktober 1850

¹⁹⁴ Stattholderrapportene: 07. oktober 1850

¹⁹⁵ Ulvors, 2007: s.225

kongens meninger særlig klart, og at det ofte er flere motiver bak hvordan han kommer frem i disse rapportene. Her burde det også nevnes at i rapporten fra 7. oktober skriver Vogt at de baserte beskrivelsen på hvordan kongen selv hadde beskrevet møte hans med Thrane til statsrådene, altså er det i hvert fall basert på sånn kongen ville fremstille det.¹⁹⁶

Dette fokuset på å fremstille kongen på rett måte kommer klart frem både i rapportene, og i forslaget til petisjonen og avisartikkelen, og i selve rapportene, og jeg vil si det på mange måter er kjernen i hva de argumenterer om. Det kommer klart frem i forslaget til kongens respons at de ønsker å fremstille det som at kongen tar problemene som petisjonen omhandler seriøst, men at han selv vil finne en måte å løse dem på. Altså avviser ikke responsen ideene bak petisjonen, bare de ønskene den kommer med.¹⁹⁷ Dette passer også godt inn i Ulvors sin fremstilling av Oscar angående petisjonen. Hun mener at kongen selv kunne finne ut av hva som var best for folket.¹⁹⁸ Det er også klart at kongen og regjeringen gjennom denne responsen vil gjøre kongens opposisjon mot uorden i samfunnet, gjennom dens fokus på «den misledende Indflytelse paa den arbejdende Classe», og håpet om å løse problemene gjennom fredelig samarbeid.¹⁹⁹ Om vi ser på uenigheten mellom Vogt og Løvenskiold, så er også kjernen i argumentet til Løvenskiold at de må sende den rette beskjeden til folket. Fokuset er hvilken effekt kongens ord vil ha på den videre utviklingen av Thranebevegelsen, og frykten for at de skal bli enda voldeligere.²⁰⁰ Altså er kongens svar til petisjonen, i mitt syn, på alle måter politisk, og selv om den kan gi oss litt innblikk i hva Oscar føler om hendelsene, gir det mer innblikk i hvordan regjeringen og kongen selv ønsket å fremstille seg ovenfor folket. Petisjonen blir sist diskutert i en rapport fra slutten av oktober. Her diskuterer Løvenskiold forsinkelser angående innstillingen til petisjonen, og skylder dette på statsråd Hans Christian Petersen sin «upasselighet». Slik Løvenskiold beskriver denne innstillingen er: «Indstillingen gaaer kun du paa en foreløbig Resolution, hvormed ønsker forbunden Deres Majestets Misbilligelse af Thranes agitation, om Nødvendigheden af bedre seent end aldrig at sætte en grændse derimod». Altså er det klart at de i forhold til petisjonen vil være klarere i fordømmelsen sin av Thrane sine handlinger. Etter dette kommer Løvenskiold med en av sine

¹⁹⁶ Stattholderrapportene: 07. oktober 1850

¹⁹⁷ Stattholderrapportene: 07. oktober 1850

¹⁹⁸ Ulvors, 2007: s.225

¹⁹⁹ Stattholderrapportene: 07. oktober 1850

²⁰⁰ Stattholderrapportene: 18. oktober 1850

lange tirader om Thrane og «proletariatet», og frykten for at de skal bli voldelige, og petisjonen blir ikke særlig nevnt i senere rapporter.

I en rapport fra 3. november skriver Løvenskiold, når han snakker om håndteringen av kolerautbruddene i Norge og Sveige: «I denne i moralsk og fysisk Henseende meget choleriske tid...». Dette sitatet beskriver godt hvor Løvenskiold sine tanker var i denne perioden angående sosial uorden, og særlig Thrane bevegelsen. Mot slutten av 1850 trappet han opp rapporteringen om Thrane og Thranebevegelsen sine handlinger veldig, i forhold til det han hadde gjort tidligere. I denne samme rapporten melder han både om en tale Thrane planla å holde, men som han ble rådet til å ikke holde allikevel, på et møte av arbeiderforeninger på Næss, I tillegg til at han melder om et nytt blad kalt 17. mai, startet av en tidligere venn av Thrane.²⁰¹ Videre melder han om flere hendelser som ligner på disse, som en planlagt middag Thrane harplanlagt til ære for Robert Blums, en revolusjonær som døde under revolusjonene i 1848) dødsdag,²⁰² og frykt for hvilke konsekvenser høyesterett sin offentliggjøring av Thrane sin dom vil ha.²⁰³ Dette viser igjen heller hvilken informasjon kongen ble matet, heller enn hva han synes om hendelsene, og det kan diskuteres hvor mye innsikt denne perioden kan gi oss når det gjelder Oscar sitt syn på Thrane. Fortsatt vil denne oppgangen i meldinger om Thranes aktivitet fra Oscar sin hovedkilde om det som skjer i Norge, og farge hans forståelse av Thranebevegelsen sine handlinger. Mer enn noe tror jeg dette illustrerer hvor stor innflytelse disse rapportene kan ha hatt på kongen.

I denne perioden kommer også kongen med en befaling til Løvenskiold. I en rapport fra 10. November skriver Løvenskiold at han har, slik som kongen befalte, sendt Morgenstjerne for å undersøke noen rykter som hadde blitt spredt gjennom bladet *Den Radicale*. Disse ryktene går ut på at Marcus Thrane tydeligvis skal ha vært i Karlstad, noe både Løvenskiold og, etter at han er ferdig med rapporten sin, også Morgenstjerne er enige om at er veldig usannsynlig.²⁰⁴ I en senere rapport kommer det frem at dette er feil og at han hadde vært i Karlstad, og det er uklart hvordan de kom frem til denne konklusjonen.²⁰⁵ Dette viser en viss bekymring fra

²⁰¹ Stattholderrapportene: 03. november 1850

²⁰² Stattholderrapportene: 10. november 1850

²⁰³ Stattholderrapportene: 01. desember 1850

²⁰⁴ Stattholderrapportene: 10. november og 14. november 1850

²⁰⁵ Stattholderrapportene: 24. november 1850

kongen, særlig angående den mulige innflytelsen Thrane har på tvers av grensen, og for mulig krysskontaminering mellom Sverige og Norge. Dette passer inn i den allerede etablerte frykten for innflytelse fra utenlandske revolusjonære. Det passer også inn i hvordan Ulvors skriver om kongen sine tanker om Harro Harring, som går ut på at der var en frykt, fra kongens side, for at han skulle påvirke den svenske arbeiderbevegelsen.²⁰⁶ Dette viser i hvert fall en konsekvent urolighet for arbeiderbevegelsen i Sverige, og dens forhold til resten av verden.

Uroligheter på Hedmark

I denne perioden melder Løvenskiold også om uroligheter på Hedmark. Dette skriver Løvenskiold først om i rapporten fra 1. desember, hvor han melder om at han har hørt et rykte om at arbeiderforeningen der har gjort opprør for å stoppe en tvangsauksjon.²⁰⁷ I neste rapport, fra 5. desember, diskuterer han også kort denne hendelsen. Her beskriver han at etter de stoppet to tvangsauksjoner, en i Tomte og en i Stange sogn, har gjerningsmannen blitt arrestert, og amtmannen har situasjonen under kontroll. Han virker ikke egentlig så veldig bekymret for dette, i hvert fall i forhold til slik han har reagert på andre hendelser. Det er ingen store klagesanger om moralsk kolera, eller fordømmelse av arbeiderforeningene.²⁰⁸ Det er viktig å ikke se så alt for mye inn i dette, ettersom at det kan være flere grunner. For eksempel burde det nevnes at det er mye som skjer i denne perioden, Løvenskiold sender tross alt rapporter den første, femte, åttende, tolvte, femtende og nittende desember. Det er også mye som blir diskutert i disse rapportene; fra åpningen av riksdagen i Stockholm, til bekymring rundt rettsaken til Thrane, til hendelsene på Hedmark. Det burde også nevnes at Løvenskiold i rapporten fra 1. desember skriver at han baserer dette på et rykte, og i neste rapport, fra 5., er det situasjonen allerede under kontroll, altså er det aldri noen grunn til å gå gjennom situasjonen i særlig detalj på dette tidspunktet.

I rapporten fra 12. desember diskuterer Løvenskiold et brev kongen har sendt ham. Om dette brevet skriver Løvenskiold at han skal meddele general Bloch (generalen som i 1848 ble vurdert som leder for militærdepartementet) og Manthey (amtmannen i Hedmark)

²⁰⁶ Ulvors, 2007. s.226

²⁰⁷ Stattholderrapportene: 1. desember 1850

²⁰⁸ Stattholderrapportene: 5. desember 1850

innholdet.²⁰⁹ Vi får mer innsikt i hva dette brevet omhandler i rapporten fra 15. desember, hvor Løvenskiold kan meddele at han har delt innholdet med Bloch som på grunn av det sendte beskjed til en oberstløytnant Stenersen om «mulig behøvende militair assistance». Løvenskiold skriver også at han har delt dette med Manthey.²¹⁰ I neste rapport melder han om at Manthey har «truffet avtale» med de militære styrkene i Hedmark, og at selv om det er rykter om at det er planer om å bryte ut han som ble fengslet under opprørene, så har det ikke skjedd noe.²¹¹ Slik Mona R. Ringvej beskriver denne situasjonen er at Manthey først og fremst var redd for at hendelsene i Hedmark, sammen med ryktene om at Oscar sympatiserte med arbeiderforeningene, skulle styrke foreningene sin stilling. Ringvej knytter denne frykten fra Manthey opp mot avvisningen av petisjonen, og skriver at å avvise petisjonen var, i Mantheys øyne, eneste måte å stoppe ryktene, og den støtten det ville gi arbeiderforeningene.²¹² Det er klart at Manthey både var klar tilhenger av at kongen måtte motstå petisjonen basert på en bekymring for ryktene rundt Oscar og arbeiderforeningene, og at han var i kontakt med Løvenskiold angående urolighetene på Hedmark. Fortsatt er brevet hvor Manthey oppfordrer kongen til å avslå petisjonen tatt en stattholderrapport fra oktober²¹³, mens Løvenskiold diskuterer disse hendelsene i desember. Altså er ikke hendelsene direkte relaterte, men det kan nok trygt sies at Manthey ikke har drastisk endret meninger på noen få måneder, så man kan nok anta at holdningene hans om arbeiderforeningene og petisjonen er de samme. Fortsatt vil jeg si at, basert på rapportene fra desember, virker det som han er mer interessert i militær støtte i tilfelle uroligheter bryter ut igjen. Oscar sin involvering er litt uklart, ettersom at vi igjen kun har Løvenskiold sin side av samtalen, men det virker som at det her er Oscar som tar initiativet til å gi militær støtte, med å gi beskjeder, gjennom Løvenskiold, til både Bloch og Manthey. Som sagt så kommer det ikke helt klart frem at denne militære støtten var knyttet til urolighetene på Hedmark. Fortsatt ville det være rart at Oscar sendte beskjeder både til en av de høyeste autoritetene i militæret om behovet for mulige forsterkninger, og til amtmannen i Hedmark hvor han nettopp hadde fått hørt at det hadde vært uroligheter.

²⁰⁹ Stattholderrapportene: 12. desember 1850

²¹⁰ Stattholderrapportene: 15. desember 1850

²¹¹ Stattholderrapportene: 19. desember 1850

²¹² Ringvej, 2014: s.194-195

²¹³ Stattholderrapportene: 7. oktober 1850

Stortinget i 1851

Det siste som diskuteres om Thrane i 1850 er fra rapporter fra 26. og 29. desember. I rapporten fra 26. desember vedlegger Løvenskiold en artikkel skrevet av «Thranes sentralstyre», hvor de ifølge Løvenskiold oppfordrer til revolusjon om stortinget også avviser petisjonen.²¹⁴ I rapporten fra 29. desember skriver Løvenskiold at de har diskutert artikkelen i statsråd, hvor alle var enige om at den var farlig. Fortsatt innser de at de ikke har myndigheten til å arrestere ham, noe Løvenskiold mener er uforståelig. På grunn av dette bestemte de seg for at Thrane sine handlinger skulle tas opp i «Beretningen om Rigets Tilstand» under det kommende storting.²¹⁵ Dette legger på mange måte grunnlaget for det som senere skjer under selve stortinget, og det er treffende hvor klart det kommer frem at Løvenskiold, og det virker som om dette også gjelder resten av regjeringen, legger dette helt og fullt på Thrane. I rapporten fra 26. skriver de som sagt «Thranes sentralstyre», og i rapporten fra 29. går han et steg lenger, og kaller den «Thranes proclamation», og skriver om «Thranes agitation».

Etter dette diskuterer de Thrane overraskende lite i løpet av stortinget. 12. januar skriver Løvenskiold at Thrane har invitert tilhengere til Kristiania for å personlig overlevere petisjonen til stortinget.²¹⁶ Etter dette er det stillhet frem til 13. mars (det burde nevnes her at Oscar var i Kristiania for å åpne stortinget, så det var ingen rapporter mellom 6. februar og 13. mars).²¹⁷ Det å si at Thrane blir diskutert i denne rapporten er heller ikke helt korrekt. I denne rapporten er det vedlagt en rapport fra Levanger om urolighetene der.²¹⁸ Dette refererer til en hendelse hvor en mann med navn Carl Johan Michelsen ble arrestert. Han hadde tidligere vært med i arbeiderforeningene, og var særlig kjent som agitator. Arrestasjonen hans førte til protester, og disse ble fort voldelige, og militæret måtte sendes inn. Disse hendelsene var ikke arbeiderforeningene direkte involvert i, men mange av de som var med på opprørene var medlemmer, og det kan nok sies at de fulgte den samme strømmen. Slik Ringvej beskriver det ble dette også sett på som en forlengelse av arbeiderforeningens handlinger.²¹⁹ Rapporten fra 13. mars melder om at de har situasjonen under kontroll.²²⁰ Gjennom mars og begynnelsen av april melder Løvenskiold om hvordan situasjonen blir håndtert. Koblingen med

²¹⁴ Stattholderrapportene: 26. desember 1850

²¹⁵ Stattholderrapportene: 29. desember 1850

²¹⁶ Stattholderrapportene: 12. januar 1851

²¹⁷ Stattholderrapportene: 6. februar 1851

²¹⁸ Stattholderrapportene: 13. mars 1851

²¹⁹ Ringvej, 2014: s.119-122

²²⁰ Stattholderrapportene: 13. mars 1851

arbeiderforeningen er ikke en som Løvenskiold diskuterer, men det burde også nevnes at vi ikke har rapporter fra når hendelsene faktisk skjedde, og stort sett videresender han bare rapporter fra Trøndelag, så vi får ikke skikkelig innsikt i tankene hans om temaet.

Som sagt blir ikke Thrane diskutert særlig mye i starten av 1851, ettersom at Løvenskiold er mer opptatt av stortingssaker og oppdateringer fra Trøndelag. Thrane blir først relevant i en rapport fra 17. april, hvor Løvenskiold vedlegger en politirapport fra Morgenstjerne som detaljerer hva han har drevet med i det siste.²²¹ Altså betyr ikke mangelen på diskusjon om Thrane fra Løvenskiold sitt hold, at han ikke har holdt et øye på ham. Senere, i rapporten fra 24. april melder Løvenskiold om at Thrane skal samle inn medlemmene av arbeiderforeningene i Kristiania, altså Lilletinget.²²² Det er ikke før i en rapport fra 8. mai at Løvenskiold diskuterer Thrane i noen detalj. Her melder han først om at det er planlagt et tog av samlingen i Kristiania på 17. mai, og han påpeker at, ifølge Morgenstjerne, er det liten sjanse for at dette vil ende med uroligheter, noe som han senere melder om å ha rett i²²³. Løvenskiold melder også om at Thrane har blitt erstattet av Abildgaard som formann i arbeiderforeningene, og Abildgaard er mislikt blant deler av bevegelsen.²²⁴ 25. mai melder han om at noen av medlemmene på stortinget har vært i kontakt med medlemmer av arbeiderforeningene, i tillegg til at han vedlegger en rapport fra Morgenstjerne. Her melder Morgenstjerne om at samtlige stortingsmenn har hatt et møte med Abildgaard om et forslag på stortinget om økning i toll.²²⁵ I en rapport fra 15. juni nevner han at arbeiderforeningenes sentralkomite har lagt frem krav om en direkte kommunikasjonskanal med stortinget. Dette har blitt avslått, men Løvenskiold melder om stortinget har etablert en komite for å håndtere petisjonen deres.²²⁶

I begynnelsen av juli begynner ting å skje ganske fort. 3. juli melder Løvenskiold et brev han har blitt tilsendt fra byfogden i Kongsberg, som har meldt om at lederen for byens arbeiderforening skal ha oppfordret til opprør. Som reaksjon på dette skriver Løvenskiold at de skal sende militære styrker til Horten for å forsvare det derværende våpenlageret, og for å

²²¹ Stattholderrapportene: 17. april 1851

²²² Stattholderrapportene: 24. april 1851

²²³ Stattholderrapportene: 18. mai 1851

²²⁴ Stattholderrapportene: 8. mai 1851

²²⁵ Stattholderrapportene: 25. mai 1851

²²⁶ Stattholderrapportene: 15. juni 1851

holde orden. Han skriver også at han har beordret amtmann Blom til å dra til Kongsberg for å utføre forhør, og å arrestere Holsteen Ramberg, formann for den derværende arbeiderforeningen, om de samler nok bevis. I denne rapporten vedlegger han også en rapport fra Morgenstjerne om arbeiderforeningene, som oppdaterer Løvenskiold og kongen om hendelsene på Lilletinget.²²⁷

Neste rapport fra 6. juli melder han om at det har vært hengt opp plakater rundt om i byen som oppmuntrer til revolusjon, og til å sette fyr på stortingets lokaler, begge deler planlagt til kongens bursdag. Løvenskiold melder om at de hadde både politi og militær klart, men at ingenting skjedde.²²⁸ Allerede rapporten etter, fra 10. juli, melder Løvenskiold om at formennene i arbeiderforeningene ble arrestert den 7. juli, og han legger her særlig skylda på Thrane selv, og mener han må straffes for «den store Ulykke, han har forvoldt». Løvenskiold går ikke i detalj om hvorfor de ble arrestert, og lar heller den vedlagte politirapporten ta seg av det. I denne står det at de har blitt arrestert på grunn av uttalelser fra deres siste møtet, og går også gjennom grep Morgenstjerne har tatt for å hindre de gjenværende medlemmene av arbeiderforeningen i å bryte ut Thrane og Abildgaard.²²⁹

Ut ifra stattholderrapportene virker det som om dette skjedde veldig fort. Det var hendelser som skjedde i løpet av våren som Løvenskiold klart viste bekymring for, som var knyttet til arbeiderforeningene. Det er også klart at Morgenstjerne hadde god kontroll på hva de drev med, og snakket om, og at han hold Løvenskiold oppdatert. Fortsatt er det interessant at det gikk fra at Løvenskiold hadde lyst til å arrestere Thrane i slutten av desember, til en nesten total stillhet frem til juli, før han blir arrestert den 7. juli. Denne stillheten kan nok skyldes at han var opptatt av andre ting, da spesielt stortinget, og hendelser andre plasser i landet, som gjerne kan knyttes til Thrane indirekte. Denne plutselige endringen er nok også knyttet til de andre hendelsene tidlig i juli, særlig plakatene som oppmuntret til revolusjon. Også opprørene i Kongsberg var nok sentrale. Sånn Ringvej beskriver det var det forhørene fra disse opprørene som ville være sentrale for å samle inn nok bevis sette en stopper for foreningene. Dette gir mening, og Løvenskiold skriver mer eller mindre at dette er ønsket hans i rapporten

²²⁷ Stattholderrapportene: 3. juli 1851

²²⁸ Stattholderrapportene: 6. juli 1851

²²⁹ Stattholderrapportene: 10. juli 1851

fra 6. juli, og det er klart at Løvenskiold lenge hadde et ønske om å kunne arrestere Thrane, og klaget flere ganger om myndighetene sin evne til å gjøre dette.²³⁰

Etter arrestasjonen

I rapporten fra 13. juli går Løvenskiold gjennom den informasjonen de til da har fått fra forhørene. Her påstår han at det var planer om å tenne på Kristiania og å «tilintetgjøre Regjering og Storting og bemægtige sig Styrelsen». Han melder også om at thranittene både på Horten og på Kongsberg kunne garantere at militæret ikke kom til å skyte på dem om de skulle gjøre opprør. Dette viser igjen viktigheten av soldatene sin lojalitet når det gjelder revolusjon, og selv om Løvenskiold skriver at han stoler på de norske soldatene, skriver han at om han skulle vise seg å ta feil måtte de sendes inn «paalidelige Svenske Regimenter». I denne rapporten vedlegger Løvenskiold også noen av brevene som Thrane har blitt tilsendt, blant annet et fra Harro Haring, og sier at de burde være nok til å dømme han som skyldig.²³¹ Løvenskiold fortsetter å melde om håndteringen av Thrane-saken i samtlige rapporter gjennom juli. I rapporten fra 17. skriver han igjen om viktigheten av brevene, og nevner også at hendelsene har gjort at stortinget endelig har forstått faren Thranebevegelsen representerte.²³² I rapporten fra 20. juli vedlegger han protokoller fra Lilletinget, og kommer med påstand om at ledelsen kun gjorde dette for å tjene penger. Han nevner også her igjen at flere stortingsmenn har vært i nær kontakt med flere sentrale medlemmer av arbeiderforeningen, blant dem Thrane og Abildgaard.²³³ Videre nevner han kort i rapporten fra 24. juli at de er oppmerksomme på mulige forbindelser mellom Thrane og mulige kontakter i Sverige.²³⁴ Dette utvider han på i en rapport fra 31. juli, hvor han beklager for at forhøret av Borg (Den som hadde skrevet noen av brevene sendt til Thrane) ikke hadde gitt med informasjon de hadde håpet på. Dette skriver han i en paragraf han starter med å takke kongen for et brev kongen har sendt, så det virker som dette er en respons på kongens brev. Han fortsetter denne paragrafen med å skrive at han håper å få mer informasjon fra en Pehrson, og er særlig nysgjerrig på hvordan han vil forklare ytringene sine om «huset Bernadotte».²³⁵ Disse rapportene viser først og fremst at Løvenskiold sin totale overbevisning om at Thrane er skyldig bare har blitt sterkere. Den viser også hvor godt informert kongen var om disse

²³⁰ Ringvej, 2014: s.237

²³¹ Stattholderrapportene: 13. juli 1851

²³² Stattholderrapportene: 17. juli 1851

²³³ Stattholderrapportene: 20. juli 1851

²³⁴ Stattholderrapportene: 24. juli 1851

²³⁵ Stattholderrapportene: 31. juli 1851

hendelsene, ettersom at han ble sendt direkte kopier av både brev sendt til Thrane, og protokoller fra sentralmøtet. Det er også interessant at han nevner at han ser etter mulige koblinger til Sverige, ettersom at dette er noe som kongen har vært interessert i tidligere, og det kan antas at, om dette ikke er direkte etter ordre fra kongen, er det i hvert fall i kongens interesse. Dette er også forsterket i rapporten fra 31. juli.

Den andre store hendelsen som skjer i kjølvannet av arrestasjonene er det som senere har blitt kalt «hattemakerkrigen». Denne hendelsen startet da en av de mest markante personene i bevegelsen, Halsten Knudsen, en hattemaker som holdt til i Hønefoss, oppfordret folk til å protestere utenfor lokalene hvor han ble avhørt. Da han ble arrestert og overført til arrestlokalet klarte folkemassene å befri han, og han fortsatte å oppfordre folkemassene til å gjøre opprør, og lensmannen endte nesten opp med å bli kastet over kanten av Hønefossbroen, ned i fossen. Urolighetene stoppet raskt etter at militære styrker ble sendt inn, og Knudsen overga seg.²³⁶ Dette blir først tatt opp av Løvenskiold i en rapport fra 27. juli. Her beskriver Løvenskiold situasjonen, og skriver at amtmannen har spurt om militær assistanse.²³⁷ I neste rapport fra 31. juli melder han om at de har sendt inn militæret, og at de har situasjonen under kontroll.²³⁸ I rapporten etter, den fra 3. august, skriver han at selv om de fleste føler situasjonen ble håndtert rett, er det noen som mener at det var en overreaksjon å sende inn militæret. Her er det også interessant at Løvenskiold føler seg sikker på at kongen ikke vil føle at det var en overreaksjon.²³⁹

Etter dette blir ikke Thrane-saken diskutert særlig, i hvert fall ikke i de rapportene jeg fikk sett på. Løvenskiold nevner kort i en rapport fra så sent som 2. november, at byfogd Blom fortjener å bli utnevnt til ridder av den svenske vasaordenen, fordi slik Løvenskiold ser det var han starten på at de endelig fikk slutt på thranittbevegelsen, med å melde om hendelsene på Kongsberg, som igjen forsterker Ringvej sitt syn. I denne rapporten oppdaterer han også kongen om Morgenstjerne sitt arbeid i etterforskningene.²⁴⁰

²³⁶ Ringvej, 2014: s242-244

²³⁷ Stattholderrapportene: 27. juli 1851

²³⁸ Stattholderrapportene: 31. juli 1851

²³⁹ Stattholderrapportene: 3. august 1851

²⁴⁰ Stattholderrapportene: 2. november 1851

Kap 5- Konklusjon

Så hvilke konklusjoner kan man trekke fra disse rapportene? For det første kommer det klart frem hvor involvert Oscar I var i håndteringen av mulige revolusjonære. Han er ikke alltid den mest aktive aktøren i dette, som følge av at han må regjere gjennom brev. Men det er klart at han er godt informert om hvordan Løvenskiold håndterer situasjoner som dukker opp i Norge, og det er klart at han er fornøyd med Løvenskiold sin jobb. Det er også klart at det er tilfeller hvor han er direkte involvert. For eksempel er ikke brevvekslingene med Løvenskiold ensidige, og selv om jeg ikke har innsikt i hva Oscar sine brev sier, så er det klart at han også er aktiv gjennom forslag og råd til Løvenskiold. Det er også klart at han har sitt eget nettverk utenfor Løvenskiold. Begge deler kommer kanskje klartest frem i håndteringen deres av Harro Harring, hvor Oscar var den som pekte ut Harring for Løvenskiold, ut ifra sine egne kilder.

Det som også kommer klart frem fra rapportene er hvordan handle måten til Løvenskiold og Oscar endrer seg. Det er klart at de er uforberedt når urolighetene i mars 1848 bryter ut, og selv om Løvenskiold prøver å avverge flere samlinger etter den andre dagen, fører dette etter egen innrømmelse at han kun fikk avverget sine egne tilhengere. På den andre siden er det klart at de er villige til å være fleksible, og er klar over at de går en forsiktig balansegang. På den ene siden gir de konsesjoner for å gjøre opposisjonen fornøyd, det er klart at Løvenskiold ikke vil gi for mye. Det er særlig interessant hvordan denne balansegangen må holdes i forhold til stortinget, og dets påvirkning av februarrevolusjonen. Dette kommer klartest frem i adressesaken, hvor det er klart at Løvenskiold ser på den som en trussel, særlig for kongemakten, og jobber aktivt for å stanse den. Det er også klart at han ser på dette som et symptom av februarrevolusjonen. I løpet av 1848 og 1849 skjer det kanskje ikke særlig mye, men det er klart at hendelsene i 1848 fortsatt farger hvilke valg de tar.

Det er også klart at februarrevolusjonen farger politikken rundt den første slesvigske krigen. Her handler det mer om hvordan Løvenskiold oppfattet krigen i seg selv. I hans øyne var Holsteinerne og Slesvigerne sitt opprør bare en forlengelse av revolusjonen. Fortsatt virker det ikke som at dette fikk et altfor stort utfall i hvordan de håndterte situasjonen politisk. For både Oscar og Løvenskiold er det heller frykten for hvilke konsekvenser krigen vil ha for resten av

Norden som er grunnlaget for at de har lyst til å gå inn i krigen. Fortsatt er det en klar undertone av sinne mot revolusjon i rådene Løvenskiold gir.

Den klareste endringen i handlemåten til Løvenskiold og Oscar er hvordan de håndterer lommebokbrevet, og den demokratiske foreningen. Dette er første gang Løvenskiold involverer politimesteren i noen stor grad i sine rapporter til kongen. Dette viser i mine øyne en utvidelse av hvordan Løvenskiold forfølger potensielle farer for Samfunnet. Herfra blir han mye mer aktiv i hvordan han bruker politimesteren både til å undersøke mulige trusler, som med lommebokbrevet, og til å aktivt spionere på det han ser på som mulige trusler, som hans overvåkning av den demokratiske foreningen.

Dette utvikler seg veldig i 1850 og 1851, med forfølgelsen av Harro Haring og Marcus Thrane. I motsetning til de tidligere tilfellene, blir Haring og Thrane forfulgt over lengere tid, særlig er dette tilfellet med Thrane. Situasjonen rundt Haring er også den Oscar er mest involvert i. Dette er både tilfellet med at han var den som informerte Løvenskiold om Haring, men også i rollen han spilte i utsendingen av Haring. Utsendelsen av Haring viser også enda en utvikling i hvordan de håndterte mulige trusler, i det at de faktisk sendte ham ut, og i det at de aktivt jobbet for å få ham sendt ut.

Utsendelsen av Haring viser også en utvikling av hva de ser på som en trussel. I forbindelse med Haring kommer det klart frem at både Løvenskiold og Oscar er redd for at norske og svenske bevegelser skal påvirkes av utlandet. Denne frykten blir enda litt mer nyansert under diskusjonen av Thrane, og Oscar sin frykt for at han kan ha vært i Sverige, og at det er krysskontaminering mellom de to kongedømmene.

Denne overvåkingen og etterfølgelsen, mår sin konklusjon med Thrane. Det er klart at frykten for Thrane varierer veldig i løpet av 1850 og 1851. I perioder mener Løvenskiold at han ikke er en særlig stor trussel, og at han er bedre enn det potensielle alternativet, hvis de hadde fjernet ham. Til andre tider blir han sett på som hovedtrusselen mot staten, og på slutten hadde Løvenskiold ingen tvil om at han hadde planer om å sette hovedstaden på fyr, og gjøre statskupp. Dette viser også en feilvurdering av Thranebevegelsen, og hvor begrenset

overvåkningen til Løvenskiold egentlig var. I hans øyne var det klart at Thrane var senteret i bevegelsen, og dette kommer særlig frem i det at han ikke legger særlig mye energi i å forfølge andre medlemmer av bevegelsen. Overvåkningens begrensinger merkes også av de mange mulige trusler, i hans øyne, som han ikke la merke til, slik som Georg Fein, noen han aktivt var bevisst på, på grunn av lommebokbrevet.

I helhet kan man si at både Løvenskiold og Oscar så på februarrevolusjonen som en trussel, og aktivt prøvde å motvirke dens mulige utfall i Norge. Dette startet på den politiske arenaen, og stort sett gjennom reaksjoner etter hvert som problemer oppstod, heller enn en proaktiv forfølgelse av mulige trusler. Det utviklet seg gjennom årene frem mot 1851 til en mer proaktiv taktikk, som involverte overvåkning av mulige trusler, og forsøk på å begrense deres aktivitet.

Bibliografi

Litteratur

- Bjørn, Claus. (1998). *1848 Borgerkrig og revolution*. Haslev: Nordisk forlag
- Christensson, Jakob (Red.). (2008). *Signums Svenska kulturhistoria: Det moderna genombrottet*. Stockholm: Bokförlaget Signum
- Diamadis, Panayiotis. (2016). Delenda est Carthago: new Perspectives on an Old Conflict. *Agora*, 51 (4). s. 43-49. Hentet fra EBSCOhost:
<https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=cabb6322-03a4-46d9-ab98-d152be814483%40redis>
- Dørum, Knut & Sandvik, Hilde (Red.). (2012). *Opptøyer i Norge 1750-1850* (2. utgave). Oslo: Scandinavian Academic Press/Spartacus Forlag
- Gildea, Robert. (2003). *Short Oxford history of the modern world: Barricades and borders Europe 1800-1914* (3. utgave). New York: Oxford University Press Inc.
- Gjørlov, Olaf. (1948). *Stattholder Severin Løvenskiold*. Oslo: Forlaget av H. Aschehoug & Co.
- Grenholm, Gunvor (Red.). (1968). *Den svenska historien 8: Karl Johanstiden och den borgerliga liberalismen 1809-1865*. Stockholm: Albert Bonniers Forlag
- Hoem, Edvard. (2009). *Villskapens år Bjørnstjerne Bjørnson 1832-1875*. Norge: Forlaget Oktober
- Jensen, Magnus. (1963). *Norges Historie: Unionstiden 1814-1905* (3. utgave). Oslo/Bergen: Universitetsforlaget
- Keilhau, Wilhelm. (1931). *Det norske folks historie gjennom tidene: tidsrummet 1840 til omkring 1875*. Oslo: Forlaget av H. Aschehoug & Co.

- Koht, Halvdan. (1963). *Menn i historia*. Oslo: H Aschehoug & Co. (W. Nygaard)
- Mykland, Knut (Red.). (1995). *Norges Historie: Den vanskelige Frihete: Bind 10 1814-185* (3. utgave). Drammen: J.W Capellens Forlag AS
- Pryser, Tore. (1982). *Gesellar, rebellar og svermarar Om "farlege folk" kring 1850*. Norge: Det Norske Samlaget
- Pryser, Tore. (1996). *Norsk Historie 1800-1870: Frå standssamfunn mot klassesamfunn* (4. utgave). Oslo: Det Norske Samlag
- Ringvej, Mona Renate. (2014). *Marcus Thrane forbrytelse og straff*. Falun: Scanbook AB
- Sars, Johan Ernst. (1904). *Norges politiske historie 1815-1885*. Kristiania: Oscar Andersens Bogtrykkeri
- Seip, Jens Arup. (1993). *Utsikt over Norges historie: Tidsrommet 1814 – ca. 1860* (2. utgave). Norge: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Sperber, Jonathan. (2005). *The European Revolutions, 1848-1851* (2. utgave). New York: Cambridge University Press
- Steen, Sverre. (1953). *Det frie Norge: På falittens rand*. Oslo: J. W. Capellens Forlag
- Steen, Sverre. (1962). *Det frie Norge: Konge og storting*. Oslo: J. W. Capellens Forlag
- Steen, Sverre. (1972). *Det Frie Norge: Grev Wedels stattholdertid*. Oslo: J.W. Capellens Forlag
- Stråth, Bo. (2012). *Sveriges historia: 1830-1920*. Stockholm: Norstedts
- Söderhjelm, Alma & Palmstjerne, Carl-Fredrik. (1944). *Oscar I*. Stockholm: Albert Bonniers Forlag

- Sønsterud, Mats Leo. (2021). *Politisk overvåkning i Norge under Stattholder Løvenskiold: Spionasje og Kontroll i Perioden 1844 – 1856* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Hentet fra:
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/87530/1/Mats-Leo-S-nsterud-HIS-4090-Masteroppgave-V-r-2021.pdf>
- Ulvors, Eva Helen. (2007). *Oscar I en biografi*. Lund: Historiska Media

Primærkilder

Aviser

- Den Norske Rigstidende nr. 72: 12. mars 1848
- Morgenbladet nr. 70: 10. mars 1848
- Morgenbladet nr. 123: 2. mai 1848

Regjeringens nettsider

- Medlemmer av Løvenskiold-Vogt regjeringen: <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringsliste1814-1905/lovenskioldvogt-ministeriet-1844-1856/id506788/?expand=factboxRegjeringsmedlemmer>
- Kong Oscar I sin tale ved stortingets avslutning i 1848:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/29bb588d00c447e9bee59b743cf334e1/1848-08-26-oscar-is-tale-ved-opplosning-av-stortinget.pdf>

Stattholderrapportene

- Stattholderrapportene: Riksståthållaren Severin Lövenskiolds rapporter 1846-56: Nr. 42 (rapportene fra 1848), Nr. 43 (rapportene fra 1849 og 1850), Nr. 44 (rapportene fra 1851). Hentet fra det Bernadotterska familjearkiv, på det kongelige slottet i Stockholm.

